

Kompetens- försörjning

Svenskt Näringsliv 2023
www.svensktnaringsliv.se

Ansvarig: Björn Lindgren

Författare: Daniel Andersson och Johan Olsson.

Med bidrag från Linn Ålund Thorgren,
Hanna Waerland-Fager, Anders Carlson.

Grafisk form: Greatland

Innehåll

Inledning	5
Bättre kompetensförsörjning	6
Strukturerad samverkan stärker Göteborgsregionen	12
Motorbranschcollege kopplar skolvärlden med företagens resurser	18
Yrkesprogram	20
Trepartsavtal lyfter Norrköpings fordonsprogram	24
Yrkesinriktat komvux	26
Framgångsrika yrkescenter hjälper Värmlands industri	28
Närmare samverkan mellan företag och kommun i Bengtsfors	30
Växjös vuxenutbildning svarar snabbt på behoven	34
Mer utbildning för samma budget i Falun	36
Vägledning och samverkan	38
Arbetsmarknadskunskap rustar eleverna för yrkeslivet	44
Samarbete som succérecept i Partille	46
Entreprenörskap från tidig ålder	48
Sollefteås elever får mersmak för entreprenörskap	53
Lomma satsar på entreprenörskap på högstadiet	55
Checklista för bättre kompetensförsörjning	56

Om Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringsliv är företagens företrädare i Sverige. Vårt långsiktiga mål är att Sverige ska återta en tätposition i den internationella välståndsligan. Vi arbetar med opinionsbildning och kunskapsspridning, utvecklar nya idéer och tar fram konkreta förslag för att skapa ett bättre klimat för företagsamheten.

Svenskt Näringsliv finns på plats i hela landet. Du hittar ditt regionkontor på:
www.svensktnaringsliv.se/regioner

Inledning

Med ett bra företagsklimat i din kommun blir det lättare att starta och utveckla framgångsrika företag. Tröskeln blir lägre för de som vill förverkliga sin företagardröm. Fler invånare kommer i arbete och skatteintäkterna ökar. Därför behöver det lokala företagsklimatet vara en prioriterad fråga för varje kommun.

I Sverige har vi valt att decentralisera stora delar av det offentliga uppdraget, vilket medför att kommunerna hanterar många frågor som är direkt avgörande för människors möjlighet att förverkliga sina drömmar genom företagande. Det handlar om olika tillstånd, tillsyn och bygglov samt tillgången till mark och lokaler, för att nämna några.

Svenskt Näringsliv arbetar över hela landet med att förbättra det lokala företagsklimatet. Vi träffar kommuner i dialoger om det lokala företagsklimatet, skapar mötesplatser för företag och beslutsfattare, arrangerar inspirationstillfällen och sammanställer varje år en ranking där 30 000 företag lämnat omdömen om sitt lokala företagsklimat. Kommunernas resultat presenteras på www.foretagsklimat.se.

En del i det arbetet är våra guider för lokalt företagsklimat, som är till för politiker och chefer som vill skapa bättre förutsättningar för nöjda företagare, nya arbetstillfällen och ökade skatteintäkter i sin kommun.

Betydelsen av kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning blir lätt en fråga om statistik i långsiktiga framtidsprognoser, som förpackas i formella rapporter. Men bakom siffrorna finns människors livskvalitet och framtid.

- Där finns ungdomar som efter gymnasiet får ett jobb direkt, kan köpa en bostad och starta familj.
- Där finns personer som efter lång tid i arbetslöshet kan försörja sig själva.
- Där finns möjligheten att ställa om till en ny karriär när ens intressen eller gamla bransch förändras.

En fungerande kompetensförsörjning behövs även för välfärdens finansiering.

Varje person som går från bidrag till att försörja sig på eget arbete och betala skatt innebär flera hundra tusen i förstärkt ekonomi för det offentliga. Det är pengar som kommer behövas för att finansiera framtidens skola, vård och omsorg.

Krafttag för en bättre kompetensförsörjning är dessutom helt avgörande för att vi ska kunna bygga det framtida samhälle som behöver komma redan nu. Såväl ingenjörer som gymnasiala automationstekniker, maskinoperatörer och underhållsmekaniker behövs. Det är de som ska bygga, driva och underhålla de vindkraftverk, batterifabriker och gröna stålverk som driver den gröna omställningen. Det hänger med andra ord på kommunerna om resan mot framtiden ska kunna bemannas.

För att nå dit behöver kommunerna kartlägga behoven, dimensionera utbildningarna, samverka regionalt och med näringslivet, utveckla vägledningen och locka elever till de utbildningar där jobben finns.

Vi hoppas att du låter dig inspireras och funderar på vad ditt nästa steg är. Förändring tar tid och kräver uthållighet, så det är lika bra att sätta igång direkt.

1.

Bättre kompetensförsörjning

Kompetensbrist är ett av de allra största problemen som företagen möter.

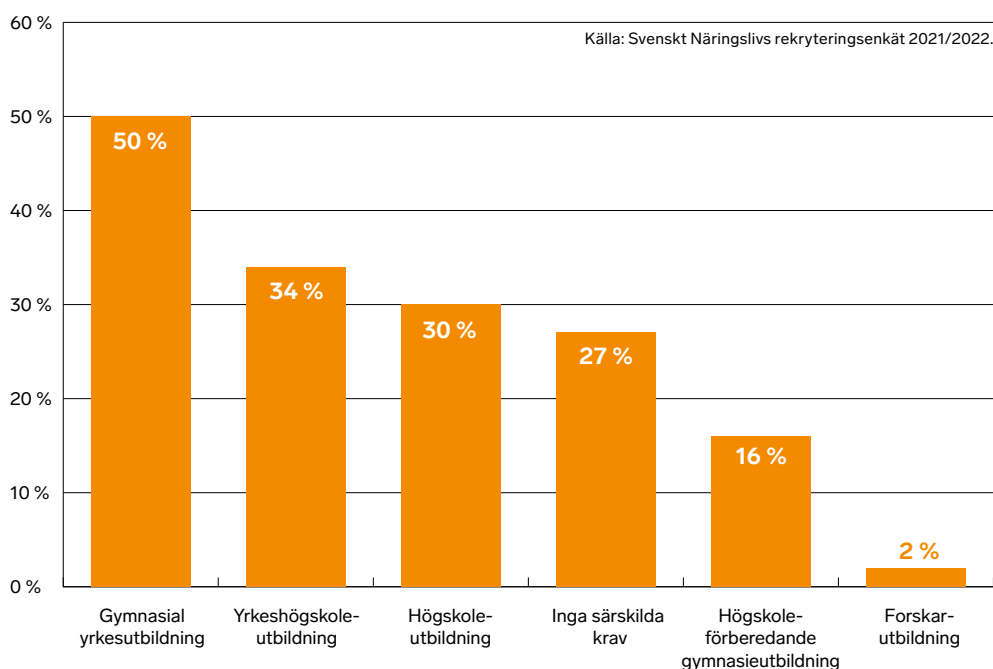
För att företag ska kunna växa och utvecklas är det avgörande att kunna anställa personer med rätt kompetens. Med medarbetare med rätt kompetens kan företagen skapa nya produkter och tjänster som leder till fler jobb och ökat välstånd.

Men det har blivit allt svårare för svenska företag att rekrytera medarbetare. Kompetensbrist är ett av de allra största problemen som företagen möter. Vissa företag tvingas till och med tacka nej till uppdrag på grund av svårigheten att hitta personal som kan göra jobbet, trots hög arbetslöshet. Kompetensbristen är särskilt allvarlig inom de utbildningar som kommunen ansvarar för och där kommunen därför kan agera.

Den utbildningsbakgrund som flest företag efterfrågar är gymnasial yrkesutbildning – det vill säga medarbetare som är yrkesutbildade i gymnasieskolan eller på komvux.

Vilken utbildningsnivå ville ni att de medarbetare ni sökte skulle uppfylla?

(Andel av de som försökt rekrytera de senaste 6 månaderna)

3 av 10

Andelen rekryteringsförsök som misslyckas i Sverige

290 000

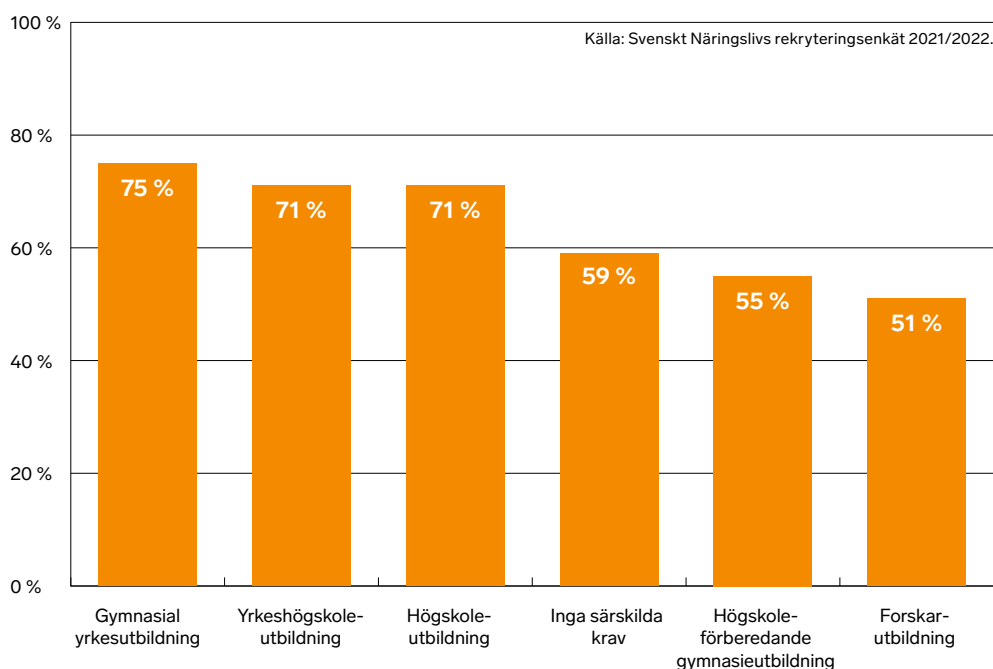
Antalet yrkesarbetare som kommer att saknas 2035 om inget görs

I slutet av 2021 genomförde Svenskt Näringsliv sin stora rekryteringsenkät. Hälften av de arbetsgivare som försökt anställa uppgav att de sökt medarbetare med gymnasial yrkesutbildning. Av dessa uppgav hela 71 procent att de hade ganska eller mycket svårt att rekrytera medarbetare.

Nästan 40 procent av företagen som försökt rekrytera under det senaste halvåret, men misslyckats, fick pausa sina planer på att expandera.

Hur svårt har det varit att rekrytera en medarbetare med utbildningsnivån... ?

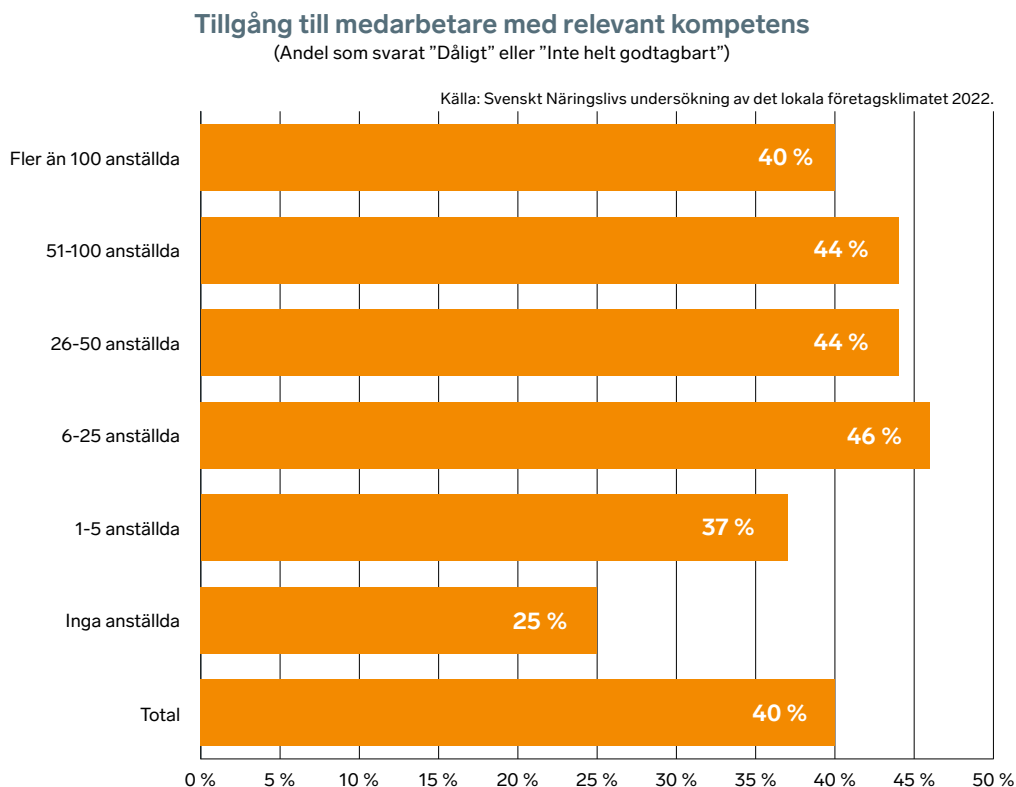
(Andel som svarat "ganska svårt" eller "mycket svårt" av de som försökt rekrytera med respektive utbildningsnivå)

I de flesta kommuner är behovet stort av att få fler att gå en yrkesutbildning på gymnasiet eller komvux.

Situationen varierar såklart mellan kommuner och regioner. Men i de flesta kommuner är behovet stort av att få fler att gå en yrkesutbildning på gymnasiet eller komvux och säkerställa att utbildningarnas dimensionering och innehåll motsvarar arbetsmarknadens behov. Arbetet med att öka intresset för yrkesutbildningar behöver påbörjas tidigt i skolan och ske i samverkan med det lokala näringslivet.

Varje år mäter Svenskt Näringsliv hur företagen upplever det lokala företagsklimatet i sin kommun. Företagen får betygsätta företagsklimatet på fjorton områden, från politikens attityder till infrastruktur. Sedan 2012 har frågan om tillgång på relevant kompetens fått näst lägst betyg av alla frågor. Det är bland företag med 6–25 anställda som flest upplever svårigheter.

Få koll på behovet

Från 2023 gäller nya bestämmelser i skollagen. De innebär bland annat att arbetsmarknadens behov ska få betydelse när utbildningar planeras och dimensioneras, samt att kommuner ska samverka kring utbildningsutbudet.

Skolverket har fått i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag. Dessa kommer bland annat visa vilket utbud som finns i regionen och innehålla en analys av kompetensbehovet. De nya bestämmelserna ska tillämpas på utbildningar som påbörjas 2025.

För näringslivet är förändringarna väldigt efterfrågade och det finns en stor förväntan på att kommunerna verkligen tar sig an uppgiften på bästa sätt.

Regionala rapporter som i hög utsträckning baseras på statistisk analys ger en värdefull bild över de stora dragen, men har desto svårare att fånga upp detaljerna. De övergripande regionala analyserna behöver kompletteras med ett lokalt dialogarbete.

Enkäter fyller sin funktion, men det finns framför allt ett behov av fördjupande samtal. Programråd och branschfrukostar kan vara exempel på tillfällen för att samtala kring företagens behov i närtid, framför allt i de fall det saknas en collegeorganisation lokalt eller regionalt.

Samtala gärna kring företagens behov i närtid.

Exempel

2022 publicerade SCB regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser för 2035. I dem kan man exempelvis utläsa att det i Örebro län bedöms saknas omkring 400 utbildade år 2030 och ytterligare 500 utbildade år 2035 från bygg- och anläggningsprogrammet samt VVS- och fastighetsprogrammets inriktning fastighet. Det ger viktig information om de långsiktiga behoven.

Ett lokalt dialogarbete kan däremot exempelvis visa på ett akut behov av att anställa ett tiotal ventilationsmontörer hos olika företag i Sydnärke. Vid sidan om den långsiktiga dimensioneringen kan man skyndsamt behöva starta en omgång av yrkespaketet ventilationsmontering på komvux, där vuxneleverna mycket snart kan påbörja en anställning.

Dimensionera för behovet

Utbildningsutbudet behöver i så hög grad som möjligt matcha efterfrågan på arbetsmarknaden.

I SCB:s regionala prognos för 2035 prognosticeras i Stockholms län en stigande brist på yrkesutbildade från industriteknisk gymnasial utbildning. Bristen bedöms vara över 3 000 personer 2025, över 6 500 personer år 2030 och över 7 500 personer år 2035.

Utbildningsutbudet är rakt motsatt. I Stockholms län erbjuds industritekniska programmet på 7 gymnasieskolor, att jämföra med samhällsvetenskapliga programmet som erbjuds på 111 skolor.

Stockholms län används som exempel, men skiljer inte ut sig mot läget i andra län, även om det varierar inom vilka yrken och utbildningar som glappet mellan utbildningsutbudet och behovet är som störst.

Utbildningsutbudet är rakt motsatt behovet.

Orsakerna är flera. Elevernas val och programmens attraktionskraft är den kanske främsta. Programmens kostnader och ersättningsnivåer kan också påverka vilka utbildningar som erbjuds av såväl kommuner som fristående skolor. Att öka elevernas intresse för bristyrkena och de yrkesutbildningar som leder dit är ett gemensamt arbete för kommuner, staten och branscherna.

Men ett avgörande politiskt ansvar för kommunens beslutsfattare är att säkerställa att kommunerna har kapacitet att utbilda de yrkeskunniga personer som behövs för att företag ska kunna finnas kvar och växa i kommunen.

Samverka regionalt

Arbetsmarknaden är regional. Inom många utbildningsinriktningar finns dessutom ett smalt men viktigt behov av kompetens, som bäst möts genom regional samverkan kring utbildningsutbudet. Både för elevernas och näringslivets skull är det viktigt att det finns en fungerande regional samverkan.

Arbetsförmedlingens regionala arbetskraftsprognos beskriver exempelvis plåtslagare som ett bristyrke i Stockholms län. Trots det finns utbildningen bara på en enda skola i hela regionen. Före 2022 saknades inriktningen helt i länet under en period.

Nästan ingen kommun är tillräckligt stor för att kunna tillhandahålla hela gymnasieskolans utbildningsutbud – men det är helt avgörande för länets näringsliv att någon av länets gymnasieskolor årligen utexaminerar nya yrkesarbetare från inriktningarna.

Regionerna ska bedöma det kort- och långsiktiga kompetensförsörjningsbehovet i privat och offentlig sektor. Kommunerna ska samverka kring utbud av utbildningar både inom gymnasieskolan och inom regionalt yrkesvux. För att de två uppgifterna ska kunna lösas måste det finnas regionala branschstrukturer. Regionerna behöver därför avsätta resurser för att det ska finnas en motor i det arbetet.

Det finns gott om exempel på regionala strukturer för branschsamverkan som fungerar och som det går att dra lärdom av. Bäst är att utgå från de regionala strukturer som finns. Till exempel bör Teknikcollege användas som plattform för diskussioner som rör all industrirelevant utbildning. Men där sådana strukturer saknas behöver de byggas upp. Det görs förslagsvis i form av regionala branschråd där branschföreträdare och företrädare för kommuner, regionen och utbildningsväsendet möts.

Den nya lagstiftningen kring planering och dimensionering av gymnasial utbildning kommer ställa högre krav på alla parter. Det behöver finnas en regional strategi för att det ska lyckas.

Det är helt avgörande för länets näringsliv att någon av länets gymnasieskolor årligen utexaminerar nya yrkesarbetare från inriktningarna.

Kommunernas fem måsten för att möta behoven

1. Utbudet ska matcha arbetsmarknadens efterfrågan.

Kommuner behöver ta ett större ansvar för att se till att utbudet av utbildningsplatser motsvarar arbetsmarknadens efterfrågan. Det förutsätter att arbetsmarknadens behov analyseras, att kommuner samverkar för att inom regionen kunna erbjuda alla inriktningar som behövs och att kommunerna aktivt använder komvux för att kompensera där de gymnasiala utbildningarna inte räckt till.

2. Fler ska vilja gå en yrkesutbildning.

För få elever söker till yrkesutbildningarna, trots att de efter utbildningen ofta snabbt får ett jobb. Ungdomar behöver få bättre information om vad utbildningarna innebär och vilka möjligheter de leder till. Det är nödvändigt med en välfungerande studie- och yrkesvägledning, att förmedla arbetsmarknadskunskap löpande under grundskolan och att samverka med det lokala näringslivet.

3. Fler ska kunna gå en yrkesutbildning.

För få elever kan idag gå en gymnasial yrkesutbildning. Den främsta orsaken till det är att grundskolans resultat helt enkelt inte är tillräckligt bra. Nästan var fjärde

elev saknade 2020 fullständiga betyg från grundskolan. Kraftfulla och effektiva insatser behöver sättas in så att betydligt fler elever klarar av grundskolan. Det är inte bara bristande behörighet som uteslänger elever från yrkesutbildning. Även urvalskriterierna kan ställa till det – särskilt för individer som redan har gymnasieutbildning eller står nära arbetsmarknaden. Det är viktigt att kommunen säkerställer att urvalskriterierna för yrkesvux inte försvårar företagens kompetensförsörjning.

4. Fler ska ta examen.

Knappt 80 procent av eleverna som påbörjar ett treårigt nationellt gymnasieprogram går ut med examen inom fem år. Samtidigt är en avslutad gymnasieutbildning många gånger en förutsättning för att etablera sig på arbetsmarknaden.

5. Branscherna ska ha inflytande över yrkesutbildningen.

Yrkesutbildningarna behöver även innehållsmässigt motsvara arbetsgivarnas behov. Inom många branscher pågår en utveckling med nya arbetssätt, digitalisering och liknande. Kvaliteten på program- och yrkesråd varierar kraftigt. Branschernas inflytande, genom utveckling av råden eller andra samverkansformer, behöver vara starkt.

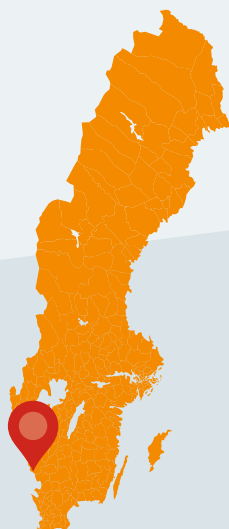

Strukturerad samverkan stärker Göteborgsregionen

Med tusentals företag, hundratals skolor, tretton kommuner och både universitet och teknisk högskola råder det i Göteborgsregionen ingen brist på vare sig utbildningsutbud eller efterfrågan på kompetens. Branschspecifika kompetensråd är katalysatorerna som ska få matchningen att fungera.

Göteborgsregionen

Västra Götalands län
1 070 935 invånare i
13 kommuner

– Behoven kartläggs och kastas in i den torktumlare som deras samverkan innebär. Vilka behov från vilka branscher ska matchas med olika aktörers insatser inom YH-utbildningar, lärarfortbildning och nya yrkesutbildningar? Mitt jobb är att vara matchmaker i regionen. Nätverk och samverkan är nyckelord i mina uppdrag, säger Helene Stensson, som är regional processledare för Teknikcollege i Göteborgsregionen.

Helhetsgrepp kring kompetensförsörjningen

2018 bestämde sig regionen, kommunförbund, näringslivsorganisationer, fackförbund, arbetsförmedling och universitet för att bilda Göteborgsregionens kompetensråd. I rådet tas ett helhetsgrepp kring kompetensförsörjning. Genom rådet säkerställs samverkan kring gymnasieskola, yrkesvux, yrkeshögskola, arbetsmarknadsåtgärder och omställningsinsatser i en region med 13 kommuner.

Under sig har rådet bildat branschspecifika kompetensråd.

– Teknikcollege och Vård- och omsorgscollege har funnits i Göteborgsregionen sedan 2008 och har fått en fungerande struktur. Den modellen sprider vi vidare till transport, besöksnäring, fastighet, handel, installation och bygg, säger Helene Stensson.

– I kompetensrådet förs dialoger på olika sätt och på olika nivåer, men allt syftar till att tillgodose branschens behov. Genom olika aktiviteter för våra målgrupper samverkar skolor och företag kontinuerligt.

– Det finns så mycket som redan görs. Det finns massor av utbildningar, aktiviteter och aktörer och så många engagerade företag. Men det måste matchas och vara långsiktigt, säger Helene Stensson.

Struktur ger handlingskraft

Göteborgsregionens kommunalförbund håller ihop arbetet och koordinerar och samordnar utbildningsutbudet för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Fem processledare arbetar tillsammans med åtta branschspecifika kompetensråd. Varje kompetensråd har en ansvarig processledare.

– Vi stöttar dessutom varandra i råden, för att ha en driftssäkerhet om någon blir sjuk och för att få en idéspridning sinsemellan. Det finns också många gemensamma utmaningar som vi tillsammans kan ta oss an, vilket är en styrka, säger Helene Stensson.

Inom industrins kompetensråd, Teknikcollege Göteborgsregionen, träffar arbetsutskottet och processledare expertgrupper och kluster för att diskutera branschens behov. Det handlar exempelvis om ett forum för de aktörer som investerar stort i batteri-

Branschspecifika kompetensråd i Göteborgsregionen

Besöksnäringen

Fastighetsbranschen

Byggbranschen

Installationsbranschen

Teknikcollege

Handelsbranschen

Transportbranschen

Vård- & omsorgscollege

tillverkning och ett forum för kemiföretagen. I första hand försöker man möta befintliga kluster och forum, för att inte behöva drifva nya organ. Men när det saknas lämpliga forum formerar man nya expertgrupper.

– Den stora styrkan är att vi har en etablerad struktur att arbeta utifrån. Ett exempel är då Västra Götalandsregionen nyligen fick ett utökat uppdrag av Skolverket gällande dimensionering av gymnasieskolans utbud. Då hörde regionen av sig om branschdialoger gällande kompetensförsörjningsbehovet i Göteborgsregionen. Vi kunde på väldigt kort tid få fram dialogmöten och underlag utifrån vår befintliga struktur, säger Helene Stensson.

Mycket verkstad utan makt och medel

Kompetensråden bedriver själva ingen utbildning och har varken någon större verksamhetsbudget eller beslutsmandat. Ändå får de mycket att hända.

– Vi söker förstås extra resurser från Vinnova, EU och andra externa finansiärer. Men ska man ordna aktiviteter bidrar de medverkande företagen med exempelvis fika för de elever som ska lära sig mer om deras bransch, lokaler att träffas i och liknande, säger Helene Stensson.

– När vi upptäcker ett behov av fler utbildningsplatser finns det ju redan en budget för exempelvis vuxenutbildning genom vår vuxensamverkan inom Göteborgsregionen, som kan vridas till att ännu bättre möta behoven.

Kompetensrådets uppdrag

- Skapa en plattform för skola och näringslivsinteraktion.
- Bidra till en ökad förståelse för varandras verksamheter och behov.
- Matcha kompetensbehov och utbildningsutbud, såväl kvantitet som kvalitet.
- Driva strategiska fokusområden.

– Utmaningen ligger inte just nu i att få till verksamhetsmedel, utan i att få ihop alla de aktörer och processer som finns, så att de tillsammans åstadkommer skillnad. En förutsättning för att vi ska få verkstad i kompetensråden är att samverkan mellan kommunerna fungerar när det gäller planering och dimensionering av utbildningar för såväl ungdomar som vuxna, och det gör den i Göteborgsregionen.

En viktig pusselbit som dock kräver resurser är processledarna, som driver kompetensråden och är spindlarna i nätet för regionens kompetensförsörjning. Västra Götalandsregionen har bedömt att modellen är så välfungerande att de kommer finansiera processledarna under de kommande åren som en del av sitt regionala utvecklingsuppdrag.

Både strategi och praktik

Även om verksamhetens huvudfokus ligger på att samordna aktörer har de även kapacitet att få aktiviteter till stånd. Just nu arbetar alla kompetensråden med att skapa attraktionskraft till branschen och yrkesprogrammen på olika sätt.

– Varje år ordnar vi Teknikcamp, där tjejer bjuds in till ett tvådagarsläger om teknikutbildningar. De företag som flaggat upp för att de har rekryteringsbehov erbjuds vara värd för en kickoff och de skolor vi samverkar med marknadsför Teknikcamp gentemot grundskolor i regionen, säger Helene Stensson.

Göteborgsregionens framgångsrecept

1. En etablerad struktur där nya uppgifter eller branscher kan adderas med små insatser.
2. Processledare som håller ihop arbetet, samordnar träffar och tillsammans med arbetsutskott driver viktiga frågor framåt.
3. En långtgående samverkan inom delregionen gällande gymnasieskolan och vuxenutbildningen på plats som ökar förutsättningarna för god samverkan gällande kompensationsförsörjning.

Utanför Göteborg ska NOVO Energy (Volvo Cars och Northvolts gemensamma bolag) bygga en batterifabrik och kommer att ha stora rekryteringsbehov. En arbetsgrupp under kompetensrådet har därför ordnat en fortbildningsdag för lärare i regionen, där de har fått lyssna på representanter för företag och andra aktörer.

– Det ger dem bättre möjligheter att prata om vad ett arbete där kan innebära och koppla samman undervisningen med ett framtida arbetsliv. Det gör att undervisningen känns mer relevant för eleverna och gör att företagen får rätt kompetens, säger Helene Stensson.

Det finns massor av utbildningar, aktiviteter och aktörer och så många engagerade företag. Men det måste matchas och vara långsiktigt.

Helene Stensson,
regional processledare för Teknikcollege
i Göteborgsregionen

Företagens egna insatser

Företagen och branscherna har ett stort engagemang i skolan. Många har mycket svårt att hitta den kompetens de behöver. För många företag är engagemanget en nödvändighet och de lägger därför mycket tid och kraft på att samverka med skolan. Företagen

- engagerar sig i programråd och yrkesråd för att utbildningarnas innehåll ska ge eleverna den kompetens som behövs i arbetslivet
- tar emot elever på arbetsplatser och erbjuder sommarjobb för att eleverna ska få bättre kunskaper om arbetsuppgifterna och för att locka framtida elever till just deras företag
- engagerar sig i collegelösningar för att kvalitetssäkra utbildningarna
- hjälper till med kompetensutveckling av yrkeslärare för att dessa ska ha aktuell kunskap om digitalisering, ny teknik och mycket annat som händer inom yrkena
- erbjuder praoplatser och studiebesök, deltar i mässor, gör klassrumspresentationer och mycket annat för att få fler ungdomar intresserade av deras bransch.

Svenskt Näringslivs beräkningar visar att företag lägger motsvarande 1,7 miljarder kronor årligen på samverkan bara med gymnasieskolan, utöver det företagen redan betalat via skattsedeln.

Branschcollege och certifieringar

När branscher har utvecklat collegemodeller och certifieringar ska dessa såklart användas!

Ett sätt för branscherna att få inflytande över och kvalitetssäkra yrkesutbildningen har handlat om att inrätta en collegestruktur för branschen. Syftet har varit att få en närmare koppling mellan skola och näringsliv och därmed få yrkesutbildningar som bättre matchar företagens behov. Företagen ska få bättre möjligheter att rekrytera medarbetare och eleverna ska kunna lämna skolan väl förberedda för arbetslivet.

Inom ett collegekoncept finns en nationell struktur som sätter upp kriterier för att bli certifierad som utbildningsanordnare – ett slags kvalitetsledningssystem för yrkesprogram på gymnasieskolor.

På lokal eller regional nivå samlas representanter från företag, skola, fack och ibland även arbetsförmedling för att samarbeta kring utbildningarnas innehåll och utformning.

I konceptet ingår ofta att utbildningarna kvalitetssäkras utifrån branschens behov, att de svarar mot ett verkligt behov på arbetsmarknaden, att yrkeslärare kompetensutvecklas, att maskiner och utrustning är relevanta och att det arbetsplatsförlagda lärandet håller hög kvalitet.

Det första collegekonceptet var Teknikcollege, som bildades 2007. Samarbetet ska bidra till att säkra tekniskt inriktade företags behov av kvalificerad arbetskraft. Genom Teknikcollege certifieras utbildningar på teknikprogrammet, industri-tekniska programmet, el- och energiprogrammet, hantverksprogrammet och naturvetenskapsprogrammet, utifrån den regionala arbetsmarknadens behov.

Efter Teknikcollege har fler branscher tagit efter. Kort därefter startades Vård- och omsorgcollege. 2010 startades ett koncept som idag heter VVS-college. Året efter startades ETG College, som är ett koncept för yrkesutbildning i elteknik och där elever som klarar yrkesprovet certifieras av Elbranschens centrala yrkesnämnd. Inom bygg- och fastighetsbranscherna finns konceptet Branschrekommenderad skola och 2021 började Visita certifiera gymnasieutbildningar inom besöksnäringen.

Många av de mest framgångsrika exemplen på insatser som får personer i arbete utgår från samverkan mellan de relevanta aktörerna.

En kommun bör ha som mål att alla kommunens yrkesprogram ska vara certifierade, där certifiering finns. Det är ett sätt att sätta samverkan och kvalitets-säkring i en struktur som står stadigt även om enskilda eldsjälar försvinner.

För blivande elever finns det en trygghet i att den utbildning de söker är kvalitets-säkrad av de framtida arbetsgivarna. Och för såväl ungdomarna som företagen finns det en enorm vinst i att ungdomarna står väl rustade den dag de tar klivet ut på arbetsmarknaden.

Samverkan med arbetsmarknadspolitikers aktörer

Det är vanligt att personer utan jobb blir aktuella för flera offentliga aktörer. En person kan exempelvis vara arbetslös och inskriven på Arbetsförmedlingen, men uppbära försörjningsstöd från kommunens socialtjänst.

Även utbudet av insatser för personerna är många. Arbetsförmedlingen och deras leverantörer erbjuder stöd och arbetsmarknadsutbildning. Kommunen erbjuder vuxenutbildning och sfi. Många kommuner tillhandahåller därutöver insatser som ofta syftar till att leda till självförsörjning för individen.

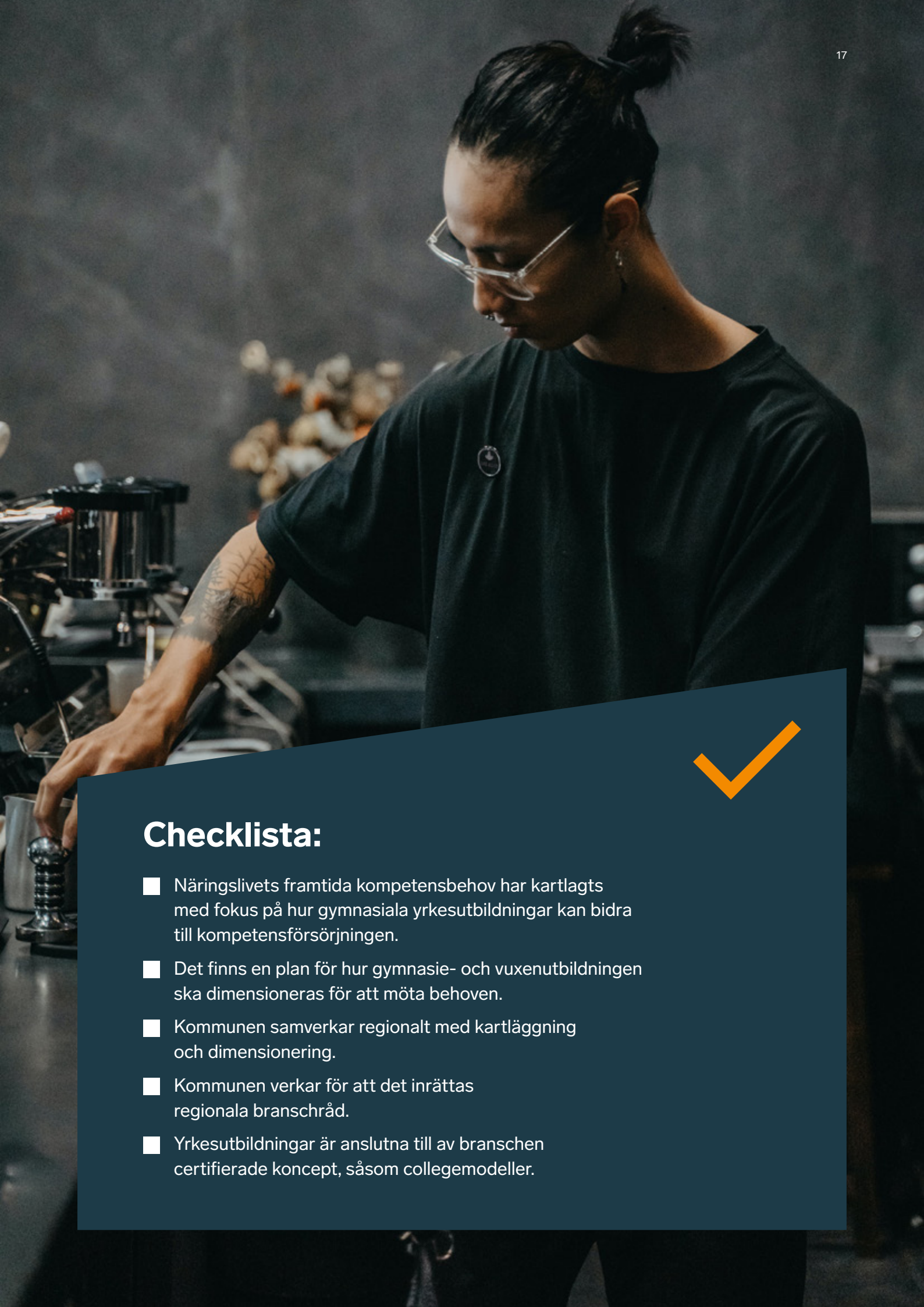
Många av de mest framgångsrika exemplen på insatser som får personer i arbete utgår från samverkan mellan de relevanta aktörerna.

Ett exempel är de lokala jobbspåren för unga och nyanlända, som har gett en struktur åt samverkan och bidragit till att fler kommit i jobb. Inom dessa har kommunen och Arbetsförmedlingen gemensamt tagit fram anpassade insatser för att möta ett specifikt kompetensbehov. Det kan handla om ett logistikföretag som behöver anställa personer till lagret. Processen har då sett ut så här:

- Arbetsgivaren får vara med och välja ut deltagarna, som kan sakna arbetslivs-erfarenhet i Sverige.
- Arbetsförmedlingen och kommunen sätter gemensamt ihop ett paket med exempelvis språkstöd, truckkörkort och en orienteringskurs om att arbeta på svensk arbetsmarknad.
- Oftast ingår praktik hos de medverkande företagen.
- Efter genomgången jobbspår blir personerna i normalfallet anställda av arbetsgivaren.

Samverkan mellan staten, kommunen och arbetsgivarna är inte bara möjligt, utan till och med en framgångsfaktor för att personer som länge varit utan anställning ska komma i arbete.

Vi har tidigare belyst vikten av en nära dialog och samverkan med det lokala och regionala näringslivet. Men även Arbetsförmedlingen och myndighetens leverantörer som verkar lokalt är viktiga aktörer för kommunen att förhålla sig till. Genom att bygga bra relationer med leverantörerna och med de lokala arbets-givarna, kan fler invånare komma i egenförsörjning samtidigt som företagens kompetensförsörjning stärks.

Checklista:

- Näringslivets framtida kompetensbehov har kartlagts med fokus på hur gymnasiala yrkesutbildningar kan bidra till kompetensförsörjningen.
- Det finns en plan för hur gymnasie- och vuxenutbildningen ska dimensioneras för att möta behoven.
- Kommunen samverkar regionalt med kartläggning och dimensionering.
- Kommunen verkar för att det inrättas regionala branschråd.
- Yrkesutbildningar är anslutna till av branschen certifierade koncept, såsom collegemodeller.

Motorbranschcollege kopplar skolvärlden med företagens resurser

När söktrycket fortsatte att minska till fordons- och transportutbildningarna samtidigt som yrkesrollerna krävde nya kompetenser och minst 5 000–6 000 nya medarbetare – då var det dags att göra något.

– Primärt ville vi ha större söktryck, mer kvalificerade elever och att företagen skulle uppleva att eleverna var mer anställningsbara. Vår tes är att kvalitet driver attraktivitet, säger Caj Luoma, chef för kompetensförsörjning på Transportföretagen.

Han exemplifierar branschens kompetensutmaning med utvecklingen av självkörande fordon.

– Alla pratar om självkörande fordon och vi tror på en omställning av dagens förarkår. Då behöver vi ett massivt berg av kompetensutveckling. Men vem tar det ansvaret?

Konkret innebär Motorbranschcollege att det bildas en lokal samverkansgrupp där skolledning, företag och politik finns med och där ordförandeskapet innehas av ett företag. För att en skola ska kunna bli certifierad som Motorbranschcollege måste den leva upp till sex kvalitetskriterier. Kriterierna berör bland annat hur skolan samverkar med branschen, hur många elever som söker i första hand och tar examen, hur nöjda eleverna är och hur arbetsplatsförlagt lärande (apl) fungerar. Ett annat mycket viktigt kriterium är att skolan har en utvecklingsplan för lärarkåren.

”

När folk träffas, det är då det händer. Man hjälper varandra och hittar lösningar på problem.

Caj Luoma,
chef för kompetensförsörjning på
Transportföretagen

– I en värld där tekniken utvecklas snabbt och man inte har någon plan, blir det inte bra, säger Caj Luoma.

Sedan starten har en mängd stora företag i branschen, som Volvo, Scania, Toyota, Bilia och Lantmännen, skrivit avsiktsförklaringar med Motorbranschcollege. Företagens bidrag kan vara allt från tid, praktikplatser, teknik, fordon och marknadsföring i skolor, till att fortbilda lärarna.

– Om vi inte har kvalitativ utbildning i gymnasieskolan får vi inte kvalitativ arbetskraft. Så vi kopplar ihop skolvärlden med företagens egna kurser. Målsättningen är att tillhandahålla femton yrkeslärarkurser per år i egen regi. Utöver det har vi årligen en jättestor konferens för fortbildning av 200 till 300 yrkeslärare.

Men den största effekten med collegekonceptet, menar Caj Luoma, är att människor kommer samman och börjar prata med varandra.

– När folk träffas, det är då det händer. Man hjälper varandra och hittar lösningar på problem. Förut undrade branschen: Hur kan vi hjälpa skolorna? Nu är det enkelt: sätt dig i MBC-gruppen. Säg till skolorna att om de inte utvecklas i linje med hur vi utvecklas så kommer vi inte kunna anställa en enda elev från dem om två år. Det ger bättre kvalitet och bättre rekrytering.

Att konceptet blivit framgångsrikt beror mycket på arbetsgivarnas intresse för frågan, menar han, och att de nått ut med marknadsföring mot föräldrar, som har stor påverkan på sina barns gymnasieval. Nu pågår även en pilot för att utveckla konceptet i form av ett Transportcollege.

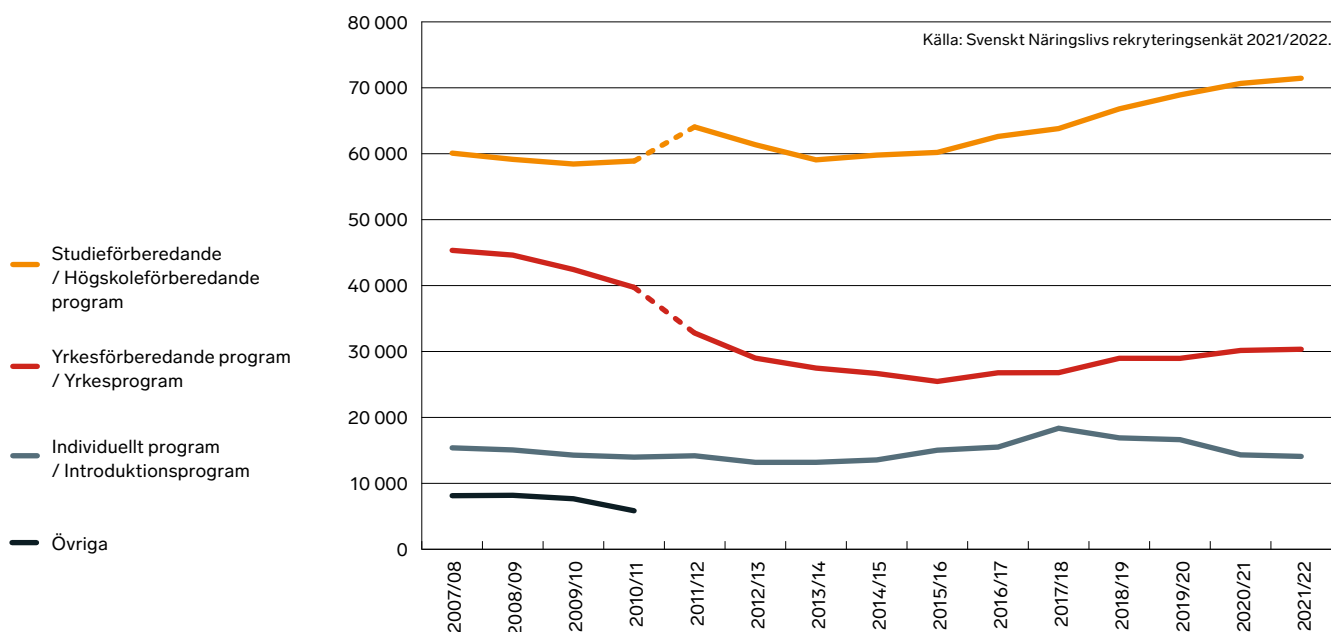
– Vi har gjort ”copy and paste” på Motorbranschcollege eftersom vi tycker det är så bra. Men det här vänder sig bara till förare. Vi har fem skolor med i piloten, och motivet för att få igång det är samma som för Motorbranschcollege – att värna kvaliteten och öka attraktiviteten, säger Caj Luoma.

2. Yrkesprogram

Gymnasialt yrkesutbildade är mycket efterfrågade på arbetsmarknaden.

Gymnasialt yrkesutbildade är mycket efterfrågade på arbetsmarknaden, med mycket goda jobb möjligheter för de som tar examen. Tyvärr läser för få på ett yrkesprogram. Andelen elever på de nationella programmen som läser en yrkesutbildning har sjunkit från cirka 45 procent läsåret 2008/2009 till 32 procent läsåret 2021/2022.

Nybörjare, antal elever per program

2011 ersattes yrkesförberedande program av yrkesprogram, studieförberedande program av högskoleförberedande program och individuellt program av introduktionsprogram i Gy11. Övriga program består av Medieprogrammet och specialutformade program, som avvecklades i Gy11.

Utöver det alltför låga elevantalet på yrkesprogrammen ser vi flera andra utmaningar med gymnasieskolan.

Knappt 80 procent av alla elever som börjar på gymnasiet tar examen.

En av de allvarigaste är genomströmningen. Knappt 80 procent av alla elever som börjar på gymnasiet har en godkänd gymnasieexamen fem år senare.

Generellt är också gymnasieskolans kontakter med företag och omgivande samhälle inte heller tillräckligt omfattande och arbetslivets involvering i framför allt yrkesprogrammen behöver öka.

Gymnasieskolans effektivitet, kvalitet och relevans är avgörande för att kompetensförsörjningen i Sverige ska fungera och för att eleverna ska kunna skaffa sig sitt första jobb eller komma in på rätt utbildning.

Programmets attraktion

Vad styr egentligen elevernas val av gymnasieprogram? Frågan är komplex och hänger mycket ihop med val av skola. Även kompisar och föräldrar har såklart betydelse.

Men det finns några andra slutsatser att dra.

De allra flesta vill läsa något som de är intresserade av och som de tror ger dem kunskaper de behöver i framtiden. Programmet ska också gärna ge breda framtidsmöjligheter, särskilt som många elever tycker att det är svårt att bestämma vad de ska välja.

Många elever som inte läser vidare på högskolan väljer ändå ett högskoleförberedande program. Inte direkt av intresse för utbildningarna, utan för att det upplevs som ett brett val.

Som kommun är det därför viktigt att fundera igenom hur man kan motverka den bilden av yrkesprogrammen. Det kan handla om på vilka skolor programmen placeras, hur samarbetet med företag och branscher ser ut, hur man på olika sätt informerar om programmen med mera.

När det gäller information om programmen är det också viktigt att tänka på att elevernas föräldrar kan behöva särskilda informationsinsatser. Det är självklart också viktigt att huvudmannen jobbar långsiktigt och strategiskt med studie- och yrkesvägledningen från förskolan och uppåt.

Men viktigast är att väcka elevernas genuina intresse för bristyrkena och de utbildningar som leder dit. För det krävs insatser från både skola och arbetsgivare.

De allra flesta vill läsa något som de är intresserade av och som de tror ger dem kunskaper de behöver i framtiden.

Viktigast är att väcka elevernas genuina intresse för bristyrkena och de utbildningar som leder dit.

Integrera i verksamheten

Många insatser för att stärka elevernas möjlighet att göra medvetna val är punktinsatser. Försöksverksamheter har sina fördelar, men ofta får man större effekt om åtgärder integreras i verksamheten. Det innebär exempelvis att

- arbeta systematiskt över åren och inte bara som nya engångsinsatser
- arbetet blir en del av verksamhetens styrning och årsplanering
- projekt och satsningar drivs av eller i nära samverkan med studie- och yrkesvägledarna
- det finns lärarhandledning i hur man förbereder och efterarbetar insatsen.

Tips

På www.worldskillssweden.se finns bra informationsmaterial om yrkesprogrammen.

**Yrkesutbildningarna
måste anpassas efter
vad som efterfrågas
på arbetsmarknaden.**

Färdigheter för arbetslivet

Många branscher utvecklas i snabb takt.

En modern elbil med funktioner som styrs med en pekplatta ställer helt andra krav på fordonstekniker än för tio år sedan.

Inom handeln växer e-handeln, där lagerhanteringen robotiseras. Handeln behöver med andra ord rekrytera medarbetare inom industriprocess och automation för att hantera moderna robotsystem.

För att yrkesutbildningarna ska ge eleverna kompetens som är relevant på den moderna arbetsmarknaden behöver det ske ett nära samarbete med de framtida arbetsgivarna. Eleverna behöver lära sig de färdigheter som efterfrågas idag och använda moderna maskiner och verktyg i undervisningen.

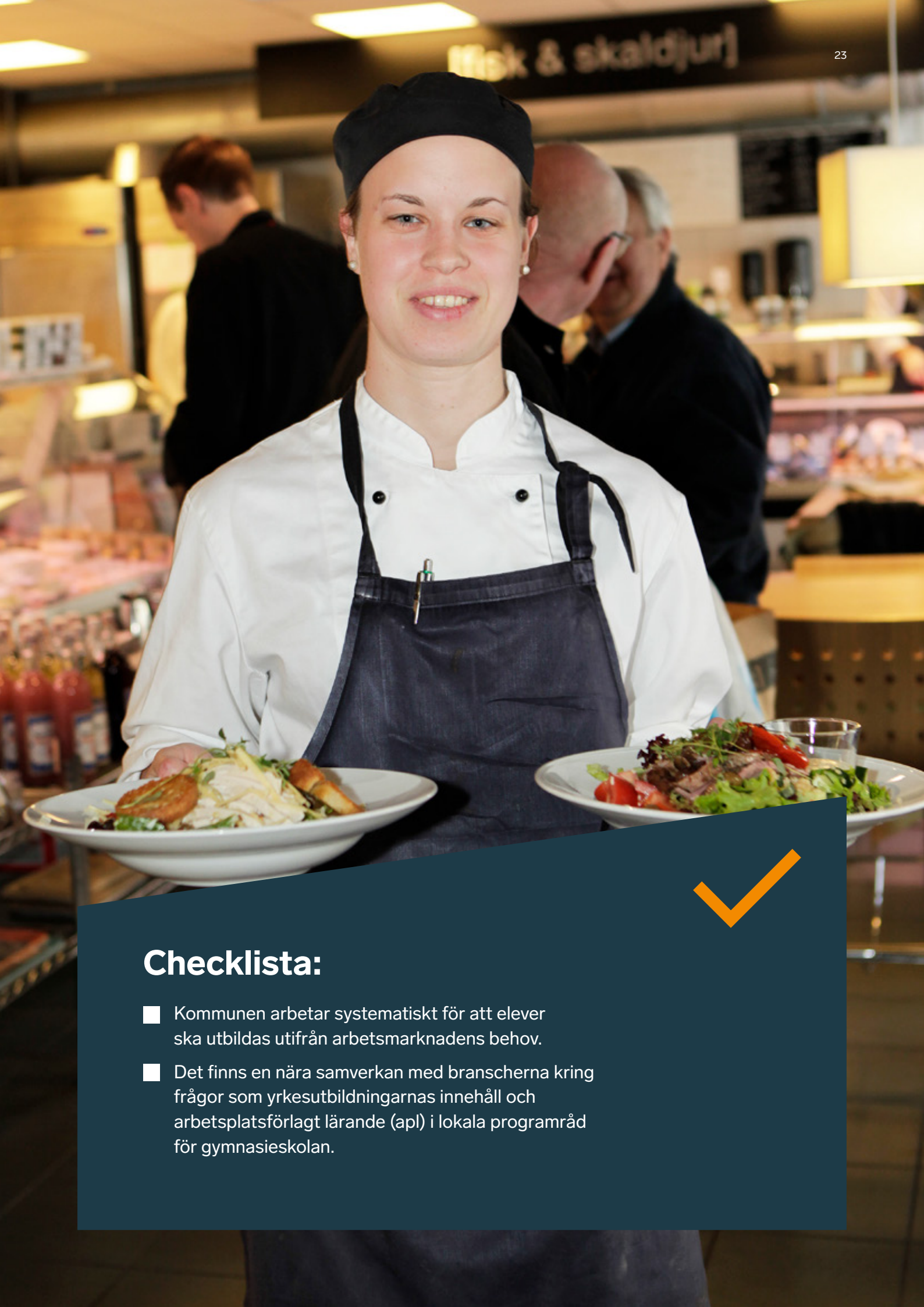
Programråd

Programråd är ett av de främsta verktygen för att göra yrkesutbildningarna relevanta på den moderna arbetsmarknaden.

Enligt gymnasieförordningen ska det för gymnasieskolans yrkesprogram finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv. För regionalt yrkesvux ska det finnas ett eller flera yrkesråd, med samma syfte som de lokala programråden. Detta regleras i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

Eftersom det är samma typ av frågor som hanteras i de bägge råden bör man se till att de i så hög grad som möjligt är gemensamma. Samma råd bör också vara kopplade till flera olika skolor och utbildningsanordnare så länge de täcker samma program. Råden har en central roll för att det arbetsplatsförlagda lärandet ska fungera och för att dialogen mellan arbetsplats och skola ska vara god. Råden kan också stötta både handledares och yrkeslärares arbete och bör ha en tydlig roll i kvalitetssäkringsarbetet.

I de fall branscher har olika former av collegekoncept ska de i första hand användas som lokala branschråd. De lokala branschråden ska till största del bestå av lokala företagsrepresentanter, och en arbetsgivare ska också vara ordförande.

Checklista:

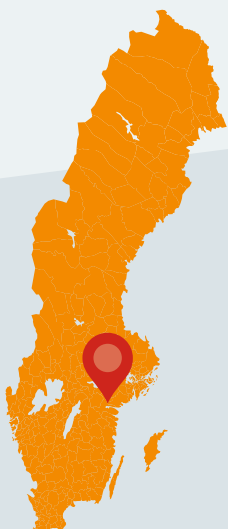
- Kommunen arbetar systematiskt för att elever ska utbildas utifrån arbetsmarknadens behov.
- Det finns en nära samverkan med branscherna kring frågor som yrkesutbildningarnas innehåll och arbetsplatsförlagt lärande (apl) i lokala programråd för gymnasieskolan.

Trepartsavtal lyfter Norrköpings fordonsprogram

För att kvalitetssäkra utbildningen på fordons- och transportprogrammet på Bråvallagymnasiet har skolan ingått ett trepartsavtal med Volvo och Tage Rejmes Bil i Norrköping. Avtalet innebär att eleverna får stor praktisk kunskap och möjlighet att arbeta med den senaste tekniken inom branschen.

Norrköping

Östergötlands län
145 120 invånare

– Vi fick upp ögonen för Tullängsgymnasiet i Örebro, där de har en liknande form av avtal och besökte dem för att se och höra hur det funkar i praktiken. Framför allt intresserade vi oss för denna typ av samarbete då vi har varit på jakt efter sätt för våra elever att få jobba med den senaste tekniken utan att behöva bekosta allt själv, vilket kan vara väldigt dyrt om man vill hänga med i utvecklingen, säger Jörgen Strömberg, rektor på Bråvallagymnasiet.

Det var vid studiebesöket i Örebro som tanken på ett liknande samarbete tog sin början, och vid ett programråd lyfte sedan Volvo och Rejmes möjligheten till ett trepartsavtal.

– Vi hade en oro från början att det skulle bli ett problem att som gymnasium knyta oss till ett märke och hur resten av branschen skulle se på det. Men vi förstår att våra elever får ett försprång då de är mer

vana vid ett system som sedan gör det lättare att ta till sig andra tillverkares lösningar, säger Jörgen Strömberg.

För Tage Rejmes Bil i Norrköping var det självklart att man skulle samarbeta med gymnasiet.

– Om man ser det ur ett historiskt perspektiv så har Tage Rejmes och många andra bilhandlare varit aktiva inom olika programområden på gymnasieutbildningar för att vi vill påverka innehållet i utbildningen, så när möjligheten dök upp såg vi det som en naturlig utveckling att ingå i trepartsavtalet, säger Jan-Inge Andersson, servicemarknadschef och kundrelationsansvarig på Tage Rejmes Bil i Norrköping.

Praktiskt innebär samarbetet att eleverna jobbar nära med Rejmes och Volvo, i form av bland annat studiebesök.

– Samarbetet innebär att vi som auktoriserad Volvoåterförsäljare kan bidra med nyhetsutbildning och olika former av datasupport, erbjuda studiebesök på Volvos fabrik i Göteborg och utbildningar som visar hur vi arbetar i verkligheten. Dessutom får även lärarna på programmet utbildning inom nyheterna i branschen, och vi tillhandahåller även en bil, säger Jan-Inge Andersson.

**”Vi har varit på jakt efter
sätt för våra elever att få
jobba med den senaste
tekniken.”**

En annan positiv effekt av samarbetet som man hoppas på är att kompetensbristen inom branschen ska minska.

– Vi har absolut haft svårigheter att hitta folk med rätt kompetens. Det har varit ett gissel för oss och historiskt så har skolorna haft svårt att hitta elever som är intresserade. Vilket vi hoppas kan förändras nu och att vi kan hjälpa till att öka statusen på och intresset för programmet, säger Jan-Inge Andersson.

För Jörgen Strömberg är avtalet en stor kvalitets-säkring av programmet.

– De största fördelarna med detta samarbete är att våra elever får tillgång till den senaste tekniken, deras utbildning får en stark förankring i verkligheten och våra lärare får kontinuerlig kompetensutveckling.

”Deras utbildning får en stark förankring i verkligheten och våra lärare får kontinuerlig kompetensutveckling.”

Invigning av Bråvallagymnasiet.

3.

Yrkesinriktat komvux

Nio av tio som läser en yrkesvuxutbildning har anställning inom tre år.

Den yrkesinriktade vuxenutbildningen har en stor potential att få in människor på arbetsmarknaden. Nio av tio som läser en yrkesvuxutbildning har anställning inom tre år. En yrkesvuxutbildning ökar avsevärt chanserna för vuxna som bara har med sig en förgymnasial utbildning att få ett jobb.

När yrkesprogrammen på gymnasiet inte matchar behoven på arbetsmarknaden behöver utbudet inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen användas för att kompensera för bristerna i matchning mellan utbildningsutbudet i gymnasieskolan och arbetsmarknadens behov av kompetens.

Idag väljer många kommuner framför allt att dimensionera vuxenutbildningen utifrån kommunens egna kompetensbehov. Det gör att många av de utbildningar som näringslivet efterfrågar prioriteras bort.

Antalet elever som läser inriktningen mot vård och omsorg är större än det totala antalet elever inom teknik, tillverkning, handel, besöksnäring, hantverk och naturbruk – tillsammans. Rekryteringsbehoven inom vården är stora, men fördelningen mellan inriktningarna speglar på intet sätt behoven.

Det kommer framöver finnas ett stort behov hos många människor att skaffa sig en yrkesutbildning senare under livet. Den höga arbetslösheten i kombination med svårigheter att hitta nya medarbetare redan nu är ett viktigt skäl. En fortsatt digitalisering och förändring av vilken arbetskraft som efterfrågas är ett annat. De snabbt förändrade behov som följer av klimatomställningen och de tillhörande nya industrijobben är ett ytterligare skäl.

För att möta framtiden behöver kommuner ha ett utbud av tekniska utbildningar på yrkesvux och ett strukturerat arbete för att klara ett högt söktryck.

Yrkespaket

Skolverket och branscherna har tillsammans satt ihop någonting som kallas nationella yrkespaket för komvux. De är en kombination av kurser som ger elever den kompetens som branscherna efterfrågar. Det finns exempelvis yrkespaket för att bli betongarbetare på 1 100 poäng, nätverkstekniker på 800 poäng och lastbils-mekaniker på 1 400 poäng.

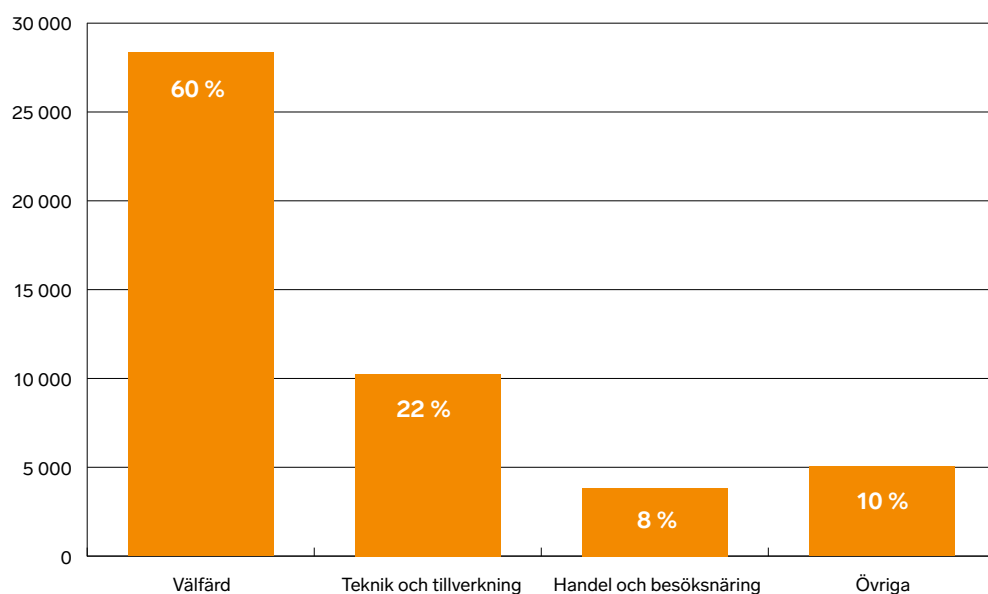
För att säkerställa anställningsbarhet hos eleverna i vuxenutbildningen bör yrkespaketen användas i all kommunal yrkesinriktad vuxenutbildning, om man inte kommer överens om andra varianter utifrån det regionala näringslivets behov.

Det är viktigt att kommuner använder validering för att ytterligare korta utbildningstiden och därmed öka motivationen att fullfölja en yrkesutbildning i vuxen ålder.

Yrkespaketen ger den kompetens som branscherna efterfrågar.

Yrkeselever på komvux 2021

Antal elever som under 2021 har studerat minst 400 poäng yrkeskurser mot en inriktning motsvarande gymnasieskolans yrkesprogram (Skolverket)

Kategorisering

Vårld

Vård och omsorg
Barn och fritid

Teknik och tillverkning

El och energi
Bygg och anläggning
Fordon och transport
Industri teknik
VVS och fastighet

Handel och besöksnäring

Restaurang och livsmedel
Handel och administration
Hotell och turism

Övriga

Hantverk
Naturbruk
Övriga kombinationer

Framgångsrika yrkescenter hjälper Värmlands industri

En kraftig elevökning på bara två år blev resultatet när värmländska aktörer kraftsamlade tillsammans för att möta industrins kompetensbehov.

Värmland

283 976 invånare

Trots goda jobbmöjligheter har söktrycket till industrinära yrkesutbildningar varit lågt under många år och kompetensbristen har blivit ett växande hot mot svensk industri. Det fick fack och arbetsgivare att i juni 2018 tillsammans föreslå en ny modell för samordnad regional vuxenutbildning, där Värmland med sin betydande industrisektor vore ett intressant pilotlän. I Värmland nappade näringsliv, fack och offentlig sektor direkt på utmaningen och på bara två år blev testbäddsverksamheten en framgångssaga.

– Trots att Värmland är ett industrilän fanns knappt någon industrirelaterad vuxenutbildning alls i hela länet, säger den tidigare projektledaren Boo Rundqvist, som själv har två decenniers erfarenhet av den värmländska industrisektorn.

– Trots att industrin behövde anställa 350 nya medarbetare om året utbildades knappt hundra

gymnasieungdomar i hela länet. Hösten 2017 fanns dessutom bara 24 komvuxelever i hela länet på industritekniska och el- och energiprogrammet. 2020 påbörjade 185 elever en sådan utbildning i Värmland, säger Boo Rundqvist.

Projektet har bestått av fyra delar:

1. Näringslivet har tydligt identifierat sitt kompetensförsörjningsbehov, såväl regionalt som lokalt.
2. Det har inrättats ett länsövergripande antagningsystem och en regional ersättningsmodell för yrkesvuxelever som studerar i en annan kommun.
3. Yrkescenter har inrättats. Det innebär att en kommun med Teknikcollege inrättar industrinära komvuxutbildningar med tyngdpunkt på lokala industribehov och utifrån Skolverkets yrkespaket. Utbildningarna är regionalt sökbara, vilket underlättar kompetensförsörjningen även i de kommuner där behovet inte är stort nog att motivera en egen yrkesvuxutbildning med en viss inriktning. Yrkescenter finns i dagsläget i 6 av länets 16 kommuner.
4. Kommunernas studie- och yrkesvägledning, Arbetsförmedlingen och näringslivet har samtliga tagit krafttag för att marknadsföra yrkescentren. Industrins delaktighet har skapat en trygghet i att sälja in utbildningen som en väg till arbete.

Projektet har drivits gemensamt av näringslivskluster, arbetsgivarorganisationer, arbetstagarorganisationer, vissa större företag och Region Värmland, med finansiering från Tillväxtverket, ESF och Region Värmland. All utbildning bedrivs av kommunerna och varje enskilt beslut om att starta en utbildning inom

ramen för Yrkescenter Industri Värmland fattas av varje enskild huvudman.

Projektets roll har varit att kommunicera industrins behov, lyfta det regionala perspektivet och leda samverkansprocesserna.

Att det nya arbetssättet har gått så snabbt att initiera och att relevantalet har ökat så snabbt tror Boo Rundqvist har flera förklaringar.

- Förankring, förankring, förankring har varit helt avgörande, menar Boo Rundqvist.

- Man måste prata med alla berörda så att alla förstår vad man vill göra. Vi träffade politikernätverk, skolchefsnätverk, industrikuster och andra för att få alla att förstå värdet av samverkan genom projektet.

Att industrin har stått i centrum och själva velat och fått mandat att driva arbetet framåt som ett näringslivsprojekt är en annan framgångsfaktor. Hade det drivits som ett vanligt mellankommunalt samverkansprojekt hade det riskerat att gå långsammare.

- Samtidigt var det viktigt att alla 16 kommuner insåg fördelarna med att samverka och gick med på att medverka till en gemensam lösning. Att det var tidsbegränsat och gällde industrirelaterad utbildning kan ha gjort att tröskeln för att våga låta oss försöka var lägre, säger Boo Rundqvist.

Kommuner med Yrkescenter Industri

**Förankring, förankring,
förankring har varit
helt avgörande.**

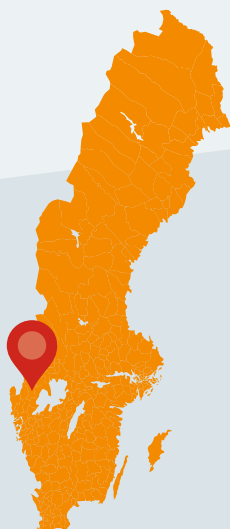
Boo Rundqvist,
fd. projektledare

Närmare samverkan mellan företag och kommun i Bengtsfors

Företagen i Bengtsfors ropar efter kompetenta medarbetare. Milt uttryckt.

Bengtsfors

Västra Götalands län
9 255 invånare

– Jag skulle säga att det saknas medarbetare i alla branscher och på alla utbildningsnivåer, från underhållspersonal till ingenjörer. Det är helt klart ett tillväxthinder för oss, säger Jeanette Lindh Svanqvist, näringslivschef i Bengtsfors.

Bengtsfors är en traditionell industriort med fokus på papper och massa. Näringslivsenheten i Bengtsfors har i många år kartlagt och skapat en bild av behoven. Men nu när pensionsavgångarna börjat torna upp sig, samtidigt som en del nyetableringar stod och stampade, var det dags att lägga in en högre växel.

– Vi tog direktkontakt med företagen och ställde en konkret fråga: ”Hur vill ni att en industriinriktad utbildning ska se ut för att den ska passa era behov och för att ni ska kunna ta emot praktikanter?”, säger Jeanette Lindh Svanqvist.

Duni nappade på utbildningen

Svaret blev en ettårig utbildning kallad Industri Bas där teori varvas med ett stort mått av praktik ute på de tioalet företag som är med, allt för att skapa grundläggande kunskaper inom industriproduktion och industriteknik. Ett av de företag som nappade är Duni, som funnits på plats i kommunen sedan starten på 1940-talet och är en del av pappersindustrin i regionen. Marcus Martinsson är personalchef.

– Vi har stora pensionsavgångar de kommande åren och det är positioner som vi måste fylla. Satsningen från kommunen var precis vad vi saknat, särskilt som försöket att starta ett Teknikcollege i Dalsland gick om intet. Att vi också kunde vara närvarande i hela urvalsprocessen och sitta med i intervjuerna, gör att det är en fantastiskt bra modell för en utbildningssatsning som jag hoppas ska leva vidare.

”

**Vi har visat att ett jobb
i industrin är något helt annat
idag än tidigare.**

Jeanette Lindh Svanqvist,
näringslivschef i Bengtsfors

Inledningsvis var tanken att den ettåriga vuxenutbildningen med 15 platser skulle snabbstarta i mars-april. Responsen blev dock så stor att starten sköts upp till efter sommaren för att de som ville vara med skulle ha möjlighet att avsluta pågående engagemang och ta steget.

– Upplägget, att vi haft intervjuer, introduktioner och studiebesök på olika företag som en del i hela sökprocessen, lät oss kalla det ett mjukare sätt att erbjuda en utbildning, har gjort att de som vill gå är verkligen motiverade. Och nästan hälften är kvinnor vilket är en framgång bara det.

Jeanette Lindh Svanqvist håller med.

– Vi har visat att ett jobb i industrin är något helt annat idag än tidigare och långt ifrån de fantasier som i vissa fall lever kvar. Det gör i sin tur att de som nu ska vara med, de har viljan och det rätta drivet för att

vara med. Redan nu märks att de har blivit ambassadörer som kan berätta att jobb i industrin ger bra villkor och arbetstider och möjligheter att avancera. Dessutom är de rekryteringsbara direkt efter utbildningen.

Stöd för dialog och samverkan mellan kommun och näringsliv inom yrkesvux

Sveriges Kommuner och Regioner och Svenskt Näringsliv har tillsammans tagit fram en checklista för att stimulera, utveckla och stärka samverkan mellan kommun och näringsliv. Med hjälp av en stark samverkan skapas förutsättningar för stärkt nationell, regional och lokal kompetensförsörjning.

1. Mål och syfte

- Diskutera igenom möjligheter och förväntningar med samverkan utifrån olika perspektiv (t.ex. kommunens, näringslivets och de studerandes).
- Beskriv samverkansorganets uppdrag, syfte och mål.
- Klargör mål och syfte för var och en av samverkansparterna, sätt de olika parternas mål och syften i relation till det gemensamma, och tydliggör eventuella målkonflikter samt vad som ska vara överordnat.

2. Organisatorisk struktur

- Identifiera aktörer, centrala funktioner och nyckelpersoner att delta i samverkan.
- Identifiera i vilka forum dialog och samverkan ska ske, samt hur koordinering ska ske.
- Tydliggör vad respektive aktör förväntas bidra med i samverkan och besluta hur respektive aktörs roll ser ut, ansvarsfördelning och mandat.
- Ta gemensamt fram en årsplan som tydliggör hur frekvens och innehåll för årets samverkansträffar.
- Finansiering av samverkan.

3. Utbud

- Gemensam behovsanalys.
- Överblick av det lokala/regionala utbudet av utbildning inom yrkesvux och andra utbildningsformer.
- Uppföljning och utvärdering
 - Antal sökande
 - Resultat (andel som avklarade utbildningen, avhopp m.m.)

4. Rekrytering och marknadsföring

- Ett gemensamt arbete krävs för att höja attraktiviteten och kunskapen om yrkesutbildning. Identifiera respektive aktörs roll i arbetet med att rekrytera studenter.

5. Avsiktsförklaring

- Med utgångspunkt i punkt 1-4 tas en avsiktsförklaring för samverkan fram som undertecknas av respektive aktör.

Ju snabbare en efterfrågad utbildning kan komma igång, desto snabbare kan företagen få den personal de behöver och desto snabbare kan arbetslösa få ett jobb.

Snabbfotad organisation för vuxenutbildningen

I teorin är det enkelt. Ju snabbare en efterfrågad utbildning kan komma igång, desto snabbare kan företagen få den personal de behöver och desto snabbare kan arbetslösa få ett jobb.

I praktiken är det mycket svårare. Behoven ska vara kända, man ska ha tillgång till lärare, lokaler, utrustning och mycket annat. Ett akut behov kan ta lång tid att möta. Under tiden kan företagen behöva avstå från nya uppdrag, medan arbetslösa personer får vänta på en jobbmöjlighet.

Det finns många sätt att göra det på. En kommun kan ha en väldigt flexibel egen organisation som klarar av att svara snabbt på behoven, en upphandlingsmodell där man tillsammans med leverantörer klarar av att möta behoven, eller en kombination av dessa.

Auktorisationsmodell

Vissa kommuner har infört en auktorisationsmodell för vuxenutbildningen. Det innebär att kommunen beslutar om vilka villkor som gäller för att godkännas som anordnare. Alla företag som ansöker om auktorisation och lever upp till kraven ska

godkännas. Elever kan därefter fritt välja mellan de godkända leverantörerna. Det påminner väldigt mycket om de valfrihetsmodeller som finns för vårdcentraler och det fria skolvalet och som många kommuner även tillämpar för hemtjänsten.

En auktorisationsmodell för komvux innebär framför allt tre fördelar:

- 1. Ekonomi.** Med modellen får utbildningsanordnarna bara ersättning för det faktiska elevantalet. Kommunen behöver därmed inte betala för tomma platser och kan i många fall minska sina kostnader.
- 2. Sysselsättning och kompetensförsörjning.** Modellen är mycket mer flexibel än LOU. Om det uppstår ett behov hos näringslivet kan en utbildningsanordnare direkt starta upp en utbildning, utan att invänta en upphandling. Det gör att fler elever kommer att gå vidare till en anställning och att det lokala näringslivet får bättre möjligheter att klara sin kompetensförsörjning.
- 3. Branschsamverkan.** Modellen ger ett incitament till samverkan mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare. En branschnära utbildning kommer ha lättare att ordna praktikplatser och få fler elever direkt ut i anställning efter utbildningen och kommer därmed attrahera nya elever.

I brist på nationell lagstiftning har kommuner lutat sig mot EU-domstolens rättspraxis som anser att auktorisationsförfarande är förenligt med EU-rätten. EU-domstolen har beskrivit de grundläggande villkor som måste uppfyllas för att ett auktorisationsförfarande ska vara förenligt med EU-rätten. Villkoren är att

- (i) det ska anges under vilken tidsperiod systemet ska tillämpas
- (ii) det ska ske annonsering så att systemet görs allmänt känt för leverantörer
- (iii) avtalen ska vara helt identiska
- (iv) myndigheten inte får påverka valet av leverantör
- (v) avtal ska kunna tecknas under hela den tid som systemet ska tillämpas
- (vi) systemet måste vara icke-diskriminerande och proportionerligt.

Auktorisation och Lagen om valfrihetssystem är med andra ord i princip samma förfarande. Det ena sker med stöd av rättspraxis och det andra med stöd av nationell lagstiftning.

En branschnära utbildning kommer ha lättare att ordna praktikplatser och få fler elever direkt ut i anställning efter utbildningen och kommer därmed attrahera nya elever.

Checklista:

- ☐ Vuxenutbildningen är organiserad för att med korta ledtider kunna möta behov från näringslivet.
- ☐ Validering används för att korta utbildningstiden.
- ☐ Det finns en nära samverkan med branscherna i yrkesråd för regionalt yrkesvux.
- ☐ Yrkesvux utgår från de nationella yrkespaketen.

Växjös vuxenutbildning svarar snabbt på behoven

En vuxenutbildning som bättre möter näringslivets kompetensbehov och får fler i arbete. Det blev resultatet när Växjö 2017 införde en auktorisationsmodell.

Växjö

Kronobergs län
97 137 invånare

Resultat efter fyra år med auktorisation

- Antalet utbildningsspår och yrkesutgångar har ökat markant.
- Antalet yrkesutgångar har gått från 19 till 30 yrkesutgångar.
- Av de 30 yrkesutgångarna kan 18 kombineras med studier i sfi, en markant utveckling.
- Andelen kursdeltagare har ökat med 42 procent jämfört med före auktorisationen.
- Inom yrkesvux är ökningen hela 60 procent jämfört med före auktorisationen.

En önskan om ökad långsiktighet, större flexibilitet och mer utbildning för pengarna fick Växjö kommun att 2017 omorganisera sin vuxenutbildning. Växjös nya auktorisationsmodell innebär att kommunen sätter upp villkor för utbildningen, där alla som lever upp till kraven blir godkända anordnare och elever fritt får välja bland leverantörerna. Fyra år senare har resultaten levt upp till förväntningarna.

– Vi kan snabbare anpassa utbildningen till näringslivets kompetensbehov. När en bransch berättar att de behöver anställa nya medarbetare med en viss kompetens går vi till utbildningsanordnarna och frågar om någon kan starta en sådan inriktning. Det har lett till att vi numera kan ha igång en utbildning redan på några veckor, till skillnad från månader med klassisk upphandling, säger Ulrika Boström, chef för vuxenutbildningen i Växjö.

Kommunen har sedan tidigare en vuxenutbildning där utbildningen bedrevs både av den egna organisationen och av traditionellt upphandlade utbildningsaktörer.

Upplägget fungerade bra, men det fanns baksidor. Upphandlingarna tog lång tid att genomföra och det var svårt för utbildningsaktörerna att arbeta långsiktigt när upphandlade uppdrag var tidsbegränsade. Dessutom fick kommunen betala för upphandlade platser som inte nyttjades. Auktorisationsmodellen löste alla tre problemen.

Samverkan en nyckel till framgång

Ulrika Boström ser framför allt fyra pusselbitar som varit avgörande för modellens framgång:

- 1. Kravspecifikation.** Här sätts villkoren för hela verksamheten. Det är värt att investera tid för att få den riktigt bra från början, men man behöver också vara beredd att utveckla den när man drar nya lärdomar.
- 2. Kvalitetsuppföljning.** För att säkerställa kvaliteten följer kommunen upp anordnarna, både genom en årlig juridisk avtalsuppföljning och genom tematiska uppföljningar kring undervisningskvalitet, betygsättning, elevnöjdhet och liknande. Kommunen har även inrättat en jämförelsetjänst för att eleverna ska få bättre möjlighet att göra ett välinformerat val.

3. Studie- och yrkesvägledning. Vägledningen behöver var objektiv, så att anordnarna behandlas lika, men ändå våga vägleda eleverna till en passande utbildning. Den följer också upp studierna och kan hjälpa eleven att sätta ihop en utbildning med kurser från olika anordnare.

4. Kommunikation. För att skapa en bra samverkan träffas verksamhetsansvariga rektorer varje kvartal för att diskutera aktuella frågor, till exempel nya kompetensbehov hos näringslivet och verksamhetsförändringar. Två gånger om året träffar de även anordnarna på strategisk nivå.

– De privata utbildningsanordnarna är en del av vuxenutbildningen i Växjö och involveras därför i strategiska diskussioner. Då diskuteras långsiktiga frågor som politiska intentioner, budgetförutsättningar och strategiska utmaningar, säger Ulrika Boström.

En modell i utveckling

Som med alla nya modeller har upplägget finlipats sedan det infördes. I början hade eleverna möjlighet att byta utbildningsanordnare mitt i kurser, vilket medförde mycket administration. Numera kan elever byta anordnare mellan kurser, men inte under pågående kurser.

Växjös ersättningsmodell

- 80 procent av ersättningen betalas ut under pågående utbildning. De sista 20 procenten utbetalas när eleven godkänts på kursen.
- Om eleven går vidare och får ett jobb inom utbildningsområdet inom 2 månader betalas en "yrkesbonus" på 4 000 kronor ut.
- Om sfi-elever även läser en yrkesutbildning parallellt, betalas en bonus ut för att stimulera anordnarna att påskynda elevernas resa till egenförsörjning.

En annan lärdom drog kommunen när en anordnare valde att lägga ner sin verksamhet med kort varsel. Det har kommunen sedan dess hanterat genom att skriva in sex månaders uppsägningstid i auktorisationsvillkoren. Samtidigt medförde händelsen inte några kännbara konsekvenser.

– Räddningen låg i auktorisationsmodellens mångfald och flexibilitet. När en anordnare drog sig ur stod flera andra redo att ta över eleverna och snabbt få in dem på sina utbildningar, så att ingen elev skulle stå utan plats, säger Ulrika Boström.

Det har lett till att vi numera kan ha i gång en utbildning redan på några veckor, till skillnad från månader med klassisk upphandling.

Ulrika Boström,
chef för vuxenutbildningen i Växjö

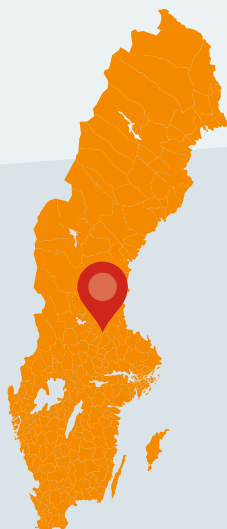

Mer utbildning för samma budget i Falun

Hur kan skattepengarna åstadkomma största möjliga nytta för samhället, för kompetensförsörjningen och för personers möjligheter att skaffa ett arbete? För Falun blev svaret auktorisationsmodell.

Falun

Dalarnas län
59 818 invånare

– Auktorisation är en långsiktigt hållbar lösning för att få både kvalitet och flexibilitet till lägre kostnad än tidigare, konstaterar Sofie Viklund, som var chef 2018–2021 för vuxenutbildningen i Falun, en kommun som sedan 2017 har en auktorisationsmodell för den gymnasiala vuxenutbildningen.

Arbetet med att skapa en stark samverkan med både näringsliv och utbildningsanordnare har gett resultat.

– När näringslivet behöver rekrytera inom ett kompetensområde sätter vi oss tillsammans med arbetsgivaren, går igenom kompetensbehoven och sätter ihop en specifikation. Sedan går vi till utbildningsanordnarna och ser vilka som kan sätta ihop en sådan utbildning som vi kallar för jobbspår, säger Sofie Viklund.

Inom fyra till sex veckor kan någon av utbildningsanordnarna ha igång en utbildning som svarar mot arbetsgivarnas behov och där alla går direkt in i en anställning. Den flexibiliteten hade försvårats utan auktorisationsmodellen.

Dialog och uppföljning

Sofie Viklund lyfter fram fyra framgångsfaktorer för Faluns införande av en auktorisationsmodell:

- **Samverkan.** Kommunen som beställare och utförare tillsammans med privata aktörer utgör gemensamt kommunens vuxenutbildning och behöver skapa ett samarbetsklimat där alla aktörer är inkluderade i arbetet.
- **Kvalitetsuppföljning.** Kommunen har regelbunden kvalitetsdialog med anordnarna om utbildningens kvalitet och resultat. Man gör också stickprovskontroller och följer upp fakturor.
- **Studie- och yrkesvägledning.** Falun har behållit vuxenutbildningens studie- och yrkesvägledning i kommunal regi, som både är en oberoende vägledare och fångar upp signaler om kvaliteten från eleverna.
- **Ersättningsmodell.** Kommunen har utformat en ersättningsmodell som ger ett brett utbildningsutbud och gör det mest attraktivt att starta utbildningar där behovet är som störst.

Fler i utbildning och arbete för samma budget

Innan auktorisationsmodellen infördes bedrevs vuxenutbildningen i egen regi och upphandlat. Den nya modellen med fler aktörer och konkurrens sänkte

därför kommunens kostnader markant inom både sfi och gymnasial vuxenutbildning. Till exempel minskade kostnaden för en sfi-plats från 80 600 till 24 900 kronor.

Pengarna vi sparat har gått till att skapa fler utbildningsplatser, så att fler ska kunna lämna arbetslöshet och komma ut i arbetslivet. Vi har betydligt fler elever än tidigare och har gått från 7 till 22 yrkesutbildningar på bara tre år, med oförändrad ram, säger Sofie Viklund.

Samverkan nyckel för att kunna börja i tid

– När näringslivsavdelningen hör att ett företag är på gång att expandera bokat näringslivschefen in ett möte mellan kommunens utbildningsmäklare och företaget för att berätta om vad kommunen kan erbjuda, säger Mats Berglund som efterträdde Sofie Viklund som vuxenutbildningschef.

Vuxenutbildningen deltar också vid näringslivsavdelningens branschträffar, företagsfrukostar och annat för att få signaler om vad som är på gång. Genom att få företagen att ta hjälp av kommunen i tid kan rekryteringsbehoven mötas så snabbt som möjligt – och fler arbetslösa snabbt komma i arbete.

Tack vare resultaten har modellen inte blivit en politisk fråga.

– Vi fick bort alla köer, vi fick fler inriktningar, vi kunde lättare styra mer på kvalitet än lägsta pris, vi kunde bli mer snabbfotade i att få utbildningar på plats som leder direkt till jobb och vi minskade kostnaderna kraftigt jämfört med egen regi. Det gör att modellen har haft ett brett politiskt stöd, säger Mats Berglund.

”

När näringslivsavdelningen hör att ett företag är på gång att expandera bokat näringslivschefen in ett möte mellan kommunens utbildningsmäklare och företaget för att berätta om vad kommunen kan erbjuda.

Mats Berglund,
vuxenutbildningschef i Falun

4.

Vägledning och samverkan

Samverkan är ett brett men viktigt begrepp. Det är viktigt att det finns fungerande lokala kontaktytor mellan arbetsliv och skola. En bra dialog mellan skolan och arbetslivet är en förutsättning för att studie- och yrkesvägledningen rent generellt ska fungera, men det behövs också specifikt för att prao, studiebesök och gästföreläsningar ska fungera.

Det är viktigt att samverkan inte bygger på enskilda personer och eldsjälar, utan att det finns en strategi och plan för arbetet. Däremot bygger samarbete mellan skola och arbetsliv alltid på personliga relationer, ett arbete som framför allt är roligt, men som ibland kan upplevas som utmanande.

Studie- och yrkesvägledning i hela skolan

Studie- och yrkesvägledning i skolan betyder mycket både för att höja elevernas studieresultat och för att vägleda eleverna att göra mer medvetna studie- och yrkesval. Ambitionsnivån när det gäller studie- och yrkesvägledning behöver höjas och verksamheten behöver ges rätt förutsättningar.

Det är särskilt viktigt att höja kvaliteten utifrån ett kompetensförsörjningsbehov. Företagens utmaningar med att hitta rätt kompetens är en ständigt aktuell fråga. Ska kompetensförsörjningen fungera bättre måste också vägledningsarbetet i skolan fungera bättre.

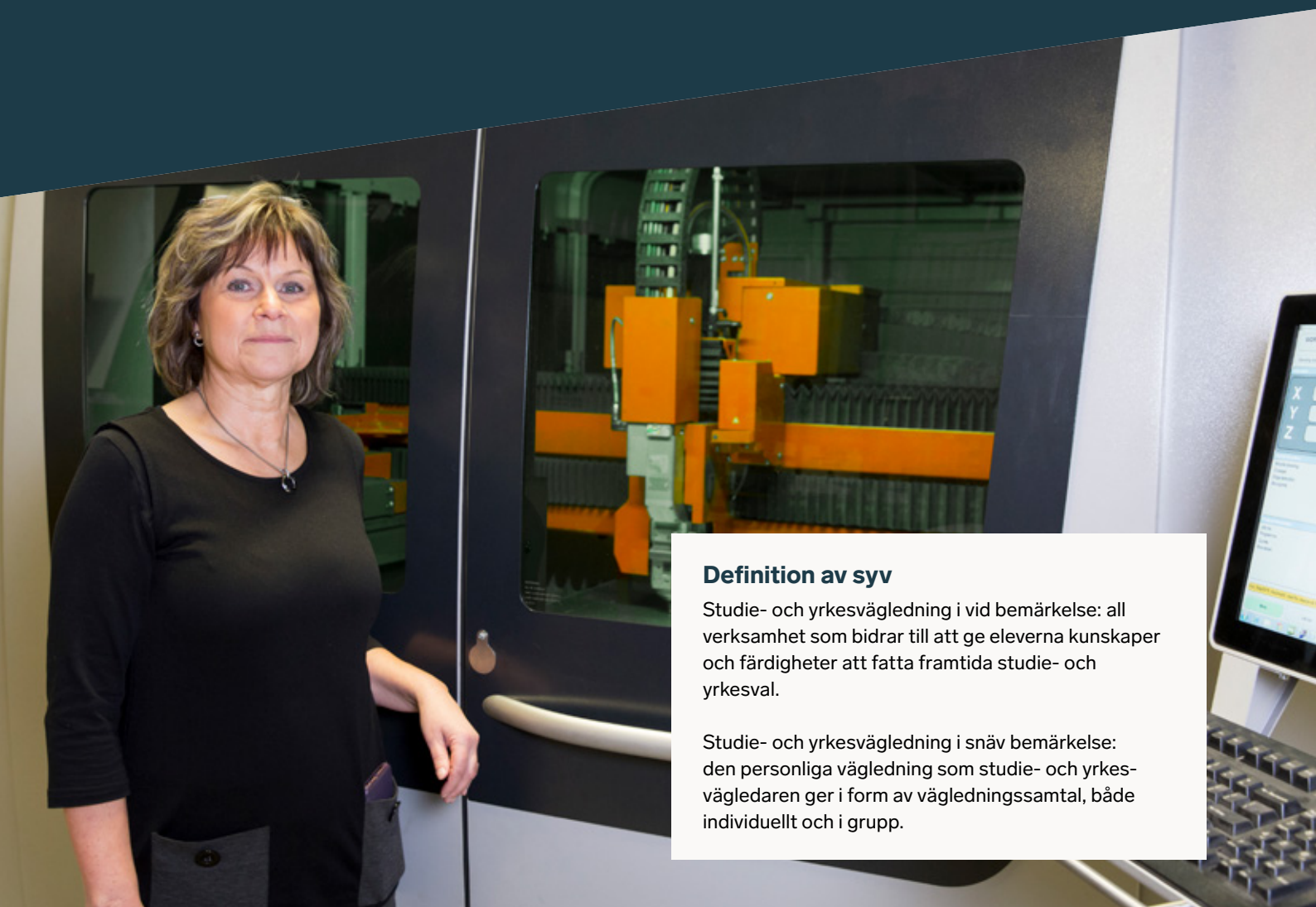
2013 genomförde Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av grundskolans studie- och yrkesvägledning. Kritiken var omfattande och för att illustrera problematiken valde Skolinspektionen att skriva en fiktiv saga om två skolor.

I den **vanliga skolan** fick Lisa i årskurs 1 rita ett självporträtt och berätta vad hon ville arbeta med i framtiden. I årskurs 8 träffade Lisa vägledaren för första gången i samband med prao. I årskurs 9 fick hon information och något vägledningssamtal.

I den **ovanliga skolan** fick Lisa i årskurs 1 rita ett självporträtt och berätta vad hon ville arbeta med i framtiden. Kontinuerligt genom hela sin skoltid fick sedan Lisa vara med om många olika aktiviteter som förberedde henne för framtiden. Hennes lärare och vägledare samverkade för att skapa inslag i undervisningen så att studie- och yrkesvägledningen löpte som en röd tråd. I årskurs 9 var Lisa väl förberedd för gymnasievalet och hade tänkt mycket på gymnasieutbildningen och framtiden efter gymnasiet.

2013 stämde så gott som alla skolor in på bilden av den vanliga skolan. Idag har den ovanliga skolan blivit betydligt vanligare – men fortfarande återstår mycket att göra.

Ska kompetensförsörjningen fungera bättre måste också vägledningsarbetet i skolan fungera bättre.

Definition av syv

Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse: all verksamhet som bidrar till att ge eleverna kunskaper och färdigheter att fatta framtida studie- och yrkesval.

Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse: den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, både individuellt och i grupp.

Kompetensförsörjning i fokus

Det finns en stor spridning i hur studie- och yrkesvägledningssuppdraget uppfattas. Synen i kommuner och på skolor varierar.

I ena änden finns de som förhåller sig passivt till arbetsmarknadssituationen och enbart informerar om möjligheter med utgångspunkt i elevens drömmar och intressen, utan koppling till elevens förutsättningar och anställningsmöjligheter.

I andra änden finns de som intar en aktiv roll i kompetensförsörjningen genom att hålla sig uppdaterade om lokala bristyrken, söka samarbeten med berörda företag och ordna aktiviteter för att öka elevernas kunskap och intresse inom de områden där behoven och anställningsmöjligheten är som störst.

Kommunen behöver ha två målbilder för studie- och yrkesvägledningen:

- Unga gör medvetna och informerade utbildnings- och yrkesval.
- Unga väljer bristyrken i högre utsträckning.

Dessa målbilder står inte emot varandra. Tvärtom: många unga hade fått betydligt bättre möjligheter att få en fast anställning, skaffa bostad och starta familj om de i skolan fått större kunskap om förutsättningarna på arbetsmarknaden och om hur arbetslivet ser ut inom de bristyrken som finns lokalt och regionalt. En studie- och yrkesvägledning som tar sin utgångspunkt i både elevernas intressen och läget på arbetsmarknaden ger eleverna bättre förutsättningar i livet.

Ungdomsbarometern

Ungdomsbarometern undersöker varje år hur Sveriges ungdomar ser på livet, samhället, framtiden och mycket annat. Varje år får man in svar från över 15 000 ungdomar i åldern 15–24 år.

När gymnasieelever får frågan "Hur viktigt känns följande för att du ska bli nöjd med tillvaron i framtiden? Äga ett hus eller en lägenhet" svarar hela 91 procent att det är ganska eller väldigt viktigt. Det kan jämföras med 83 procent på "Träffa den rätte" eller 8 procent på "Bli känd".

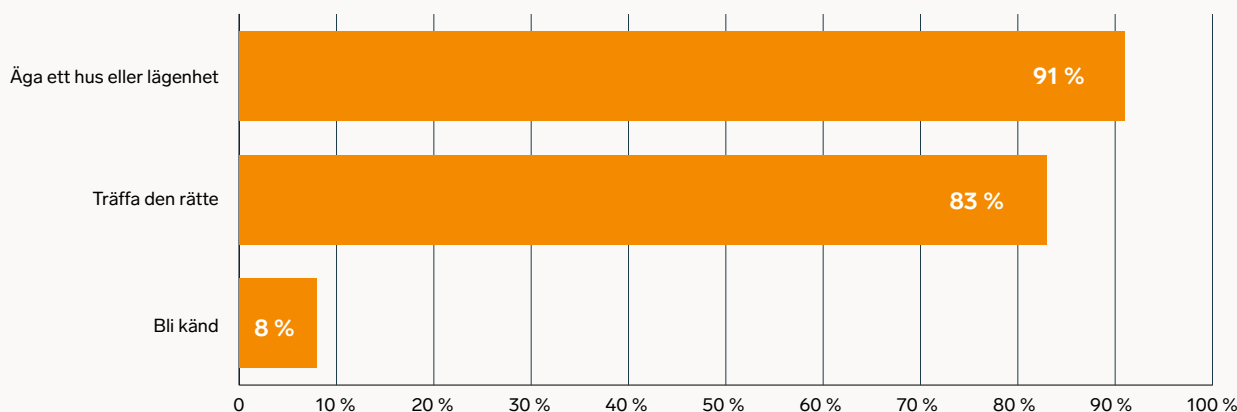
Av alla områden som Ungdomsbarometern frågar om är möjligheten att kunna äga sitt boende det som flest ungdomar tycker är viktigt i framtiden.

När gymnasieelever får frågan "Hur mycket har ni pratat om följande i din skola senaste året under lektionstid: Vad som krävs för att få jobb?" svarar bara var tredje gymnasieelev att de har gjort det ganska mycket eller väldigt mycket.

Trots att en tillsvidareanställning ofta är en förutsättning för att få bolån diskuteras vägarna till ett arbete så lite.

Hur viktigt känns följande för att du ska bli nöjd med tillvaron i framtiden?

(Andel som svarat att det är ganska eller väldigt viktigt)

Politisk styrning

I vissa kommuner saknas fortfarande en plan för studie- och yrkesvägledningen. Så sent som 2018 svarade var tredje rektor att hen inte kände till några mål som huvudmannen beslutat om för studie- och yrkesvägledningen.

Det åligger politiken att sätta mål för verksamheten, där det behöver vara tydligt att en effektivare kompetensförsörjning är en viktig del av uppdraget. Politiken behöver säkerställa att det finns resurser för att klara uppdraget, begära regelbunden uppföljning och klargöra betydelsen av samverkan med näringslivet för att eleverna ska rustas inför arbetslivet.

Ett viktigt steg är att göra en översyn av verksamheten, där förvaltning och skolrepresentanter involveras i att utvärdera nuvarande arbete och se hur det kan utvecklas. En ny handlingsplan eller rutin fyller inte främst en funktion i sig själv, utan är viktig för att få förvaltning, rektorer och andra medarbetare att resonera kring frågorna, behoven och sin roll.

Kommunerna måste konkretisera de nationella målen för studie- och yrkesvägledning.

Syv och skolmotivation

Ju yngre eleverna är, desto mer spännande är det att lära sig läsa, skriva och räkna. Längre upp i åldrarna blir det allt viktigare att hjälpa eleverna att blicka framåt. Om de kunskaper de får med sig i skolan blir en del av deras framtidsbild ökar studiemotivationen.

Utformning

Studie- och yrkesvägledningen kan utformas på många olika sätt. Vissa väljer en genomarbetad gemensam plan för skolornas arbete. Andra inrättar en central vägledningsenhet eller har en tydlig metod för hur skolorna själva ska utforma sitt arbete. Det är svårt att peka ut någon utformning som bättre än andra. Men det finns nyckelfaktorer som behöver finnas med oavsett organisatorisk lösning:

- **Gemensamma mål för verksamheten.** När nämnden, förvaltningen, rektorer, lärare och vägledare har en gemensam bild av vad som ska uppnås blir det mycket lättare att få effekt av arbetet. Det blir ännu starkare om politiken har varit med och fastställt målen och väver in dem i sin styrning och sitt ledarskap.
- **Verksamhetsövergripande arbete med att implementera målen.** Det är många som behöver involveras för att en bra studie- och yrkesvägledning ska realiseras. En vägledning som sträcker sig bortom den personliga vägledningen förutsätter samverkan mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och rektorer. Det förutsätter att alla förstår nyttan, sin roll och värdet av att samverka. Studie- och yrkesvägledning behöver ingå i det systematiska kvalitetsarbetet. Ju mer skolorna är involverade i utformningen, desto större ägarskap kommer verksamheten känna inför att verkställa målen. Det kräver tid, resurser och kompetensutveckling.
- **Tydligt ansvar.** Studie- och yrkesvägledningen riskerar, liksom andra tvärfunktionella frågor, att landa antingen i fällan där allas ansvar blir ingens ansvar, eller att det ses enbart som studie- och yrkesvägledarens ansvar. Såväl rektors som lärares ansvar för resultaten behöver vara tydligt.
- **Metod för F–6-skolor.** Vägledningsarbetet behöver ske löpande under grundskolan. Det kan göras på olika sätt, men oavsett hur kommunen organiserar det behöver det säkerställas att arbetet är metodiskt redan under låg- och mellanstadiet.
- **Uppföljning.** Hårdraget kan man säga att det som mäts är det som görs. Förvaltningen behöver arbeta fram ett sätt att följa upp skolornas arbete och rapportera till nämnden.
- **Samverkan med näringslivet.** För att eleverna ska få en bra bild av sina framtida karriärmöjligheter behöver det finnas en nära samverkan med det lokala näringslivet kring klassföreläsningar, studiebesök och liknande.

Det finns sex nyckelfaktorer för en god studie- och yrkesvägledning.

Kommuner som utvecklat sin studie- och yrkesvägledning

Malmö stad har tagit fram övergripande riktlinjer för studie- och yrkesvägledningen som fastställts av nämnden. Utifrån riktlinjerna har varje skola utarbetat lokala handlingsplaner tillsammans i personalgruppen.

Det har dessutom inrättats en samordnande utvecklingsledare på förvaltningen som ansvarar för att utveckla studie- och yrkesvägledningen, stötta skolorna och utvärdera effekterna av studie- och yrkesvägledningen.

Utvecklingsarbetet har även ökat rektorernas förståelse för arbetet och förbättrat deras möjligheter att leda hela skolan mot ökad samverkan och högre kvalitet.

Haninge kommun har inrättat en samlad vägledningsenhet, där alla studie- och yrkesvägledare är anställda. Upplevelsen är att det har bidragit till att professionalisera studie- och yrkesvägledarnas roll och processer.

Enhetschefen för vägledningen ingår i olika forum för ledning och planering av verksamheten på kommunövergripande nivå, vilket säkerställer att frågorna är en naturlig del i verksamhetsstyrningen. Den samlade organisationen har även gjort det lättare att arbeta metodiskt med att stötta F–6-skolorna i att utveckla deras syv-verksamhet.

Timrå kommun har tagit fram en tydlig syv-plan för grundskolan. Varje skola ska göra en egen analys av elevernas behov och ta fram en handlingsplan utifrån skolans förutsättningar. Kommunen har också arbetat med att inkludera syv tydligt i det systematiska kvalitetsarbetet, för att inkludera den i processer som skolorna är vana att arbeta med.

Studie- och yrkesvägledare på högstadiet har även ansvar för F–6-skolor för att få en röd tråd. Kommunen har tagit fram en ”meny” av SYV-tjänster som F–6-skolorna kan avropa, för att göra det enklare för skolorna att se möjligheterna och göra det enklare för studie- och yrkesvägledarna att systematisera och effektivisera sitt arbete.

Läs mer: Styrning och ledning – Avgörande för framgångsrik studie- och yrkesvägledning i skolan (Svenskt Näringsliv 2019)

Checklista:

- Det finns en syv-plan med politiskt beslutade mål för verksamheten.
- Arbetsmarknadens framtida kompetensbehov är en grund i kommunens syv-verksamhet.
- Syv-verksamheten följs upp av förvaltningen.
- Skolorna har goda kontakter med det omgivande samhället och det lokala näringslivet.

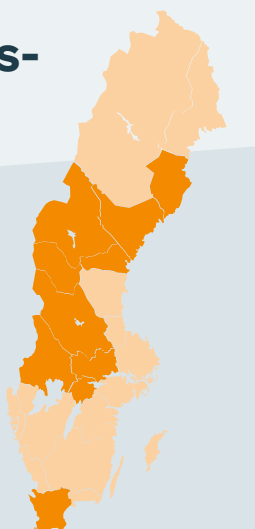
Arbetsmarknadskunskap rustar eleverna för yrkeslivet

Varje år möter konceptet Arbetsmarknadskunskap 68 000 elever för att öka intresset för bristbranscher och rusta ungdomar inför yrkesval och arbetslivet.

Arbetsmarknadskunskap

● Här finns AMK

Verksamhet bedrivs i
80 kommuner
68 000 ungdomar per år
deltar i aktiviteter
Konceptet startade 2011
i Västmanland

– Arbetsmarknaden förändras snabbt. Automation och digitalisering har blivit vardag, fossilfri elproduktion ska byggas ut, mataffären får färre bemannade kassor och fordonsindustrin utvecklar självkörande bilar. Mitt i allt detta ska ungdomarna hitta sin väg in på arbetsmarknaden, säger Sophie Pollak, vd för Competence som driver konceptet Arbetsmarknadskunskap.

Med arbetsgivarna i ryggen går de ut på skolor och samtalar med elever om hur deras yrkesliv kan se ut och skolgångens betydelse för att nå dit. Det har ökat både elevernas intresse för yrkesval och företagens engagemang på skolorna.

– Arbetsmarknadskunskap har blivit navet som knyter samman näringslivet med skolan och skapar en struktur som håller över tid. Vår verksamhet är ett koncept, inte ett projekt, säger Sophie Pollak.

Utan spaning ingen aning

De vanligaste skälen till att för få söker till bristyrken, enligt Sophie Pollaks erfarenhet, är att de inte känner till att yrkena finns, vad de innebär eller vilka egenskaper eller drivkrafter man får utlopp för.

– Alla frågar ”Vad är du intresserad av?”, inte ”Hur vill du att ditt liv ska se ut och vilka drivkrafter har du, som vi kan matcha mot de jobb som ropar efter dig?”. Ställt på sin spets tänker man ofta att ”Är du intresserad av hästar? Då kanske du ska utbildas till djurskötare eller veterinär”, menar Sophie Pollak.

I stället sätter Arbetsmarknadskunskap ungdomens drivkrafter och egenskaper i centrum. Det kan handla om att man gärna vill jobba med människor eller med händerna, men det kan också handla om att man exempelvis drivs av att rädda klimatet. Vilka bristyrken kan kopplas till de drivkrafterna?

– Vuxna människor tänker ofta så när man väljer att söka ett nytt jobb. Den inställningen försöker vi flytta nedåt i åldrarna. Den som vill hjälpa människor, knäcka gåtor och funderar på att utbilda sig till polis eller läkare, men är teoretiskt lagd, kan få upp ögonen för att biomedicinsk analytiker kan vara en alternativ karriärväg, säger Sophie Pollak.

– Vill man rädda klimatet kan en väg vara att läsa elkraftsteknik på universitetet eller bli maskinoperatör och vara med och bygga vindkraftverk.

Arbetsmarknadskunskap är ett nationellt koncept, men bedrivs som en franchise med regionala organisationer. Det innebär att i en region går exempelvis privata arbetsgivare, regionen, kommuner och andra samman för att driva och finansiera verksamheten tillsammans.

Syfte

Arbetsmarknadskunskaps syfte är att öka arbetsgivares möjligheter att på lång sikt kunna rekrytera personer med relevant kompetens. Verksamhetsidén är enkel: prata med unga om jobb och framtid ur ett arbetsgivarperspektiv.

– Att vi jobbar på uppdrag av privata och offentliga arbetsgivare gör att vi kan vara relevanta och trovärdiga, säger Sophie Pollak.

De regionala organisationerna samverkar nära bolagen, Teknikcollege och andra aktörer för att få en bra bild av vilka bristyrken som finns och vad som gör ungdomar anställningsbara. Tillsammans med de som ska rekrytera tar man fram fakta och de bästa argumenten för varför den som kan vara intresserad ska söka sig dit.

”Vill man rädda klimatet kan en väg vara att läsa elkraftsteknik på universitetet eller bli maskinoperatör och vara med och bygga vindkraftverk.”

Uppdraget är att skapa frågetecken

Konceptet riktar sig till 10–19-åringar, från mellanstadiet till slutet på gymnasiet. Upplägget är olika för varje årskurs.

– Vi jobbar med kunskapsprogression, där ju närmare yrkesvalet man kommer, desto mer specifik blir kunskapen, säger Sophie Pollak.

I årskurs 4–6 ligger fokus på att öka kunskapen om varför man jobbar och vilken roll som skolan har för deras framtida arbetsliv.

I årskurs 7 ligger fokus på att skapa skolmotivation genom att koppla ihop skolgången och ämnena med elevernas framtida arbetsliv. Man pratar också om vilka attityder och förhållningssätt som gäller i arbetslivet.

I årskurs 8 ligger fokus på hur man kan använda prao för att få bättre insyn i möjliga yrkesval och skapa konkurrensfördelar inför livet efter skolan.

I årskurs 9 ligger fokus på programval, där man ska göra medvetna val med sikte på målet – livet efter skolan.

– Men även om vi förmedlar mycket kunskap genom åren är det viktigaste inte att ge elever svaren på hur deras yrkesliv ska se ut. Vi ser det som vårt jobb att skapa frågetecken och ge ungdomarna verktygen att själva rätta ut dem, säger Sophie Pollak.

Arbetsmarknadskunskaps fördelar

1. Medarbetarna hos Arbetsmarknadskunskap är experter på att nå fram till unga.
2. Konceptet blir ett kompetensnav som kan addera kompetensutveckling av studie- och yrkesvägledning och liknande verksamheter utifrån de lokala och regionala behoven.
3. Verksamheten drivs på uppdrag av arbetsgivare, både privata och offentliga, vilket gör den trovärdig och förankrad i verkligheten.
4. Många satsar på digitala kanaler, men det är ett enormt brus där det är svårt att konkurrera. Arbetsmarknadskunskap har i stället satsat på att ta en naturlig plats på skolorna.
5. När kommunerna ser att de privata arbetsgivarna tar sitt ansvar med finansiering, studiebesök och liknande ger det en trovärdighet som gör att kommunen är beredd att svara upp.

Många påverkar elevernas yrkesval

Förutom eleverna är även studie- och yrkesvägledare, lärare och föräldrar viktiga målgrupper.

– Föräldrar har också väldigt stort inflytande över ungdomars val. Man pratar med sina ungdomar utifrån sina egna föreställningar, karriärer och prioriteringar. Vi riktar oss därför även till föräldrar och berättar om vad arbetsgivare efterfrågar idag, så att de kan ha insatta samtal med sina ungdomar, säger Sophie Pollak.

Studie- och yrkesvägledare utbildas i hur framtidens arbetsmarknad ser ut och lärare i hur man får in arbetsmarknadskunskap på lektionerna. Lärarna behöver få tips på hur de kan arbeta med kopplingen mellan skola och näringsliv i vardagen.

– En slöjdlärare som ska gå igenom metallslöjd kan passa på att prata om hur gruvarbetare brutit metallen och hur den har utvunnits med maskiner som precisionsstyrs med joystick av en duktig gamer, säger Sophie Pollak.

Sophie Pollak.

Samarbete som succérecept i Partille

Partille Gymnasium är ett positivt exempel på en skola som arbetar långsiktigt, strategiskt och kvalitativt med samverkan mellan skola och arbetsliv.

2019 fick skolan Göteborgsregionens pris för bästa samverkan mellan skola och arbetsliv. Sedan dess har utvecklingsarbetet fortsatt.

Partille

Västra Götalands län
39 852 invånare

Partille Gymnasium har i flera år arbetat med visionen att vara ”En skola på riktigt”. Alla program har en tydlig branschkoppling för att framtidsrusta skolans elever och göra utbildningen så verklighetsförankrad som möjligt.

– Vi ser att en skola på riktigt, där vi framtidsrustar alla elever, är oerhört motivationshöjande. Näringslivet är en av våra viktigaste samarbetspartners för att eleverna själva ska kunna skapa sina egna nätverk. Det skapar en likvärdig skola där alla elever har samma möjlighet att forma sin egen framtid, oavsett bakgrund eller föräldrars nätverk, säger Susanne Krook, rektor på Partille Gymnasium.

Genom ett långsiktigt och strukturerat arbete har

Partille Gymnasium idag ett brett kontaktnät med starka förebilder och profiler från näringslivet. Skolans byggprogram har ett samarbete med Östhjälpen, där elever arbetar tillsammans med skolans vänort i Rumänien och med lokala företag i olika projekt. De elever som läser estetprogrammet med musikinriktning får alla varsin mentor från arbetslivet under hela gymnasietiden.

– En viktig anledning till varför alla gymnasieprogram har en tydlig koppling till arbetslivet är att skolpersonalen har deltagit i många olika nätverk för att hitta långsiktiga och starka samarbeten med det lokala näringslivet, säger Susanne Krook.

Partille Gymnasium har också strukturerat skolans samverkan med företag när det gäller praktik och studiebesök. Utöver detta har skolans yrkeslärare en tydlig fot i branschen och lärarnas engagemang har bidragit till ett nära samarbete med kommunens förenings- och näringsliv.

Under årens lopp har Partille Gymnasium provat sig fram. En del samverkansaktiviteter finns kvar och vissa aktiviteter har tagits bort. Skolan har flera nya initiativ på gång.

– Under skolans öppet hus samarbetar vi med näringslivet genom att vi bjudit in fordonsbranschen och företaget Mechanum för att visa upp ett av många yrken som finns inom vår kommun. Mechanum berättade mer om yrket som servicetekniker. Vi vill

Från vänster: Susanne Krook, rektor på Partille Gymnasium, Sofie Andréén, skolläda på Partille Gymnasium.

gärna inkludera fler branscher för att visa upp olika yrken. Vi har alla ett samhällsansvar för den framtida kompetensförsörjningen, säger Sofie Andréén, skolläda på Partille Gymnasium.

”Vi har inte tid att INTE samarbeta med näringslivet.”

Ett annat nytt tillskott är att elever på yrkesprogrammen har fått möjlighet att göra en viss del av sin arbetsplatsförlagda utbildning i Frankrike genom Erasmussamarbetet.

För de högskoleförberedande gymnasieprogrammen har gymnasiet påbörjat ett fadderskapsprojekt med målet att alla elever som går samhällsvetenskapsprogrammet och naturvetenskapsprogrammet ska få en fadder från arbetslivet under årskurs 1.

Projektet börjar först i en mindre skala. I nuläget har åtta elever fått varsin fadder och alla elever kommer ha minst tre träffar med sina faddrar fram till sommaren. Fokus för fadderskapet kan variera från elev till elev, men generellt ska eleverna få hjälp med frågor som rör arbetslivet och olika branscher.

– När man är 16 år känner man oftast bara till några få yrken. Vi vill att eleverna ska vara nyfikna på framtiden. Genom karriärssamtal med personer från arbetslivet kan eleven få hjälp att hitta en väg för att nå sina mål. Många elever har en tydlig målbild men vägen dit är ofta okänd, säger Susanne Krook.

För Partille Gymnasium är frågan om varför skolor ska fokusera på att minska avståndet mellan skola och näringsliv enkel att besvara.

– Det är inte en fråga om att ha tid. Vi har inte tid att INTE samarbeta med näringslivet, säger Susanne Krook.

5.

Entreprenörskap från tidig ålder

I skolan ska eleverna utveckla kunskaper och förmågor som främjar entreprenörskap. Det kan vara att se möjligheter, gå från idé till handling och lösa problem.

Entreprenörskap i skolan innebär att alla elever ska utveckla kunskaper, förmågor och förhållningssätt som rustar dem för ett föränderligt samhälls- och arbetsliv.

Eleverna ska utveckla förmågor som till exempel kreativitet, problemlösning och samarbete samt att komma på nya idéer och ta dem till handling. Skolan ska också främja innovationstänkande och företagande hos eleverna.

Man pratar fortfarande ofta om att skolan ska göra att ungdomar kan bli anställda. Men inom många yrken är det egna företagandet en vanlig väg till försörjning. Det kan handla om målare, ljudtekniker, klädbutiksägare på nätet, programmerare och mycket annat.

Gymnasieskolans läroplan

"Skolan ska bidra till att alla elever utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovations-tänkande vilka ökar elevernas möjligheter till framtida sysselsättning, genom företagande eller anställning."

Ju tidigare unga får börja med entreprenörskap, desto större effekt får det.

Studie- och yrkesvägledning i hela skolan

Ju tidigare unga får börja med entreprenörskap, desto större effekt får det.

Enligt skollagen och läroplaner för grundskola, gymnasium och vuxenutbildning ska alla elever få möjligheter att utvecklas till aktiva, kreativa och kompetenta samhällsmedborgare.

Att arbeta med entreprenörskap i grundskolan innebär att stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt deras vilja att pröva och omsätta idéer i handling och lösa problem. Det handlar också om att ge eleverna möjlighet att ta initiativ och ansvar samt låta dem utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

Både Ung Företagsamhet och Eduna tar fram skolmaterial som skolor fritt kan använda för att arbeta med entreprenörskap i grundskolan.

På eduna.se hittar du kostnadsfritt skolmaterial som syftar till att föra skola och näringsliv närmare varandra

"Mycket intressant och bra skolmaterial från verkligheten."
- Gymnasielärare, Malmö

Det är inte helt enkelt att driva UF-företag, men garanterat utvecklande.

Ung företagsamhet

UF-företagande är en utbildning där gymnasieelever under ett år får driva egna företag, med riktiga varor och tjänster och med riktiga pengar. Samtliga UF-företag har en ansvarig UF-lärare som har utbildats av Ung Företagsamhet.

UF-företagande innebär att man startar, driver och avvecklar ett UF-företag under ett läsår på gymnasiet. Under UF-året utvecklas eleverna inom en rad olika områden:

- **Samarbete.** UF-året går ut på att driva företaget i grupp och då gärna med nya personer som eleverna inte redan känner. Många olika viljor ska tillsammans nå ett gemensamt resultat.
- **Ansvar.** Varje företagsmedlem har sin spetskunskap: någon blir vd, en annan ekonomichef medan en tredje ansvarar för produktionen. Det gäller att utföra sitt uppdrag, annars faller hela kedjan.
- **Kreativitet.** Det är inte helt enkelt att driva UF-företag, men garanterat utvecklande. Det gäller för eleverna att hela tiden tänka kreativt – från idé till försäljning.
- **Företagande.** Eleverna får kunskap och förståelse för företagandets villkor efter UF-året.

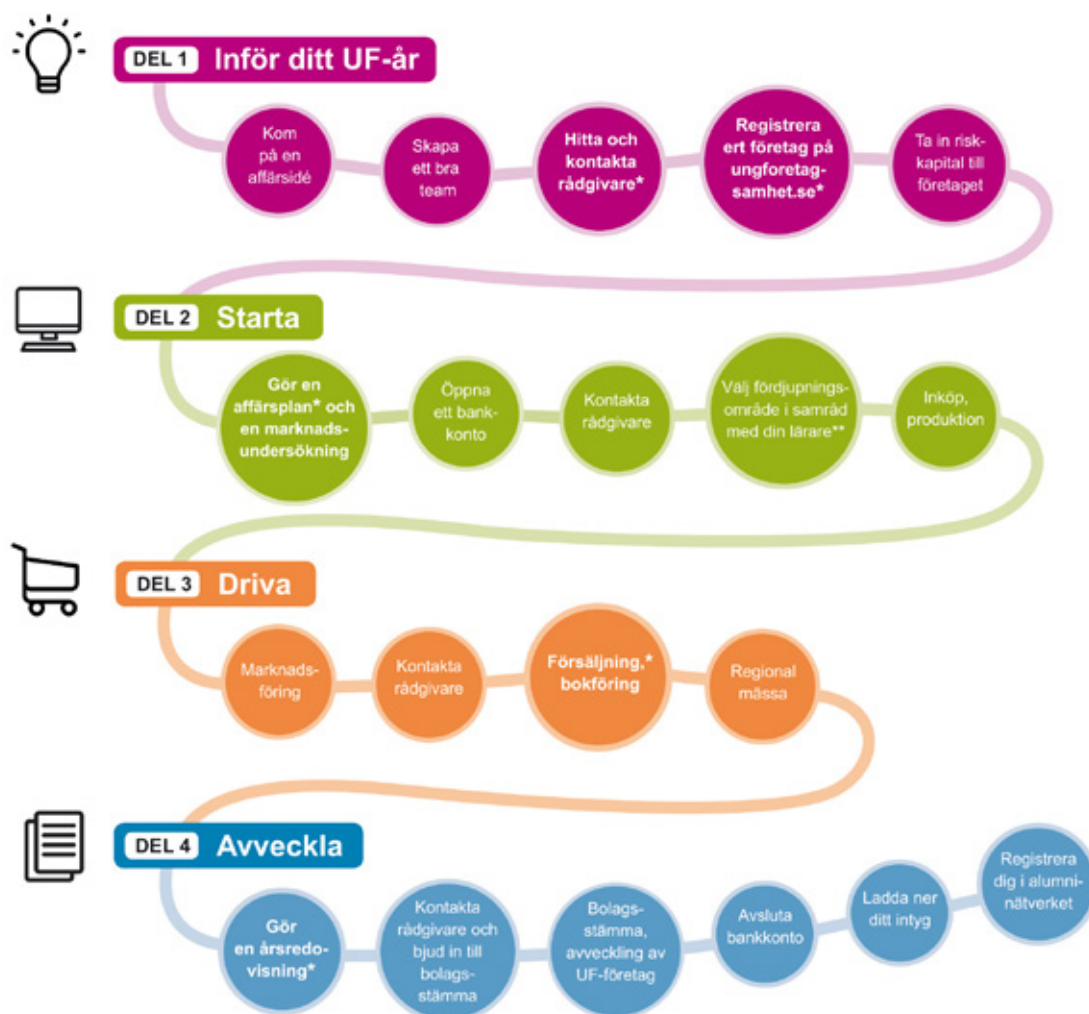
Som kommun bör man ha en strategi för hur man får eleverna att arbeta med entreprenörskap. Ett sätt är att sätta upp tydliga mål för hur många av gymnasieskolans elever som ska driva UF-företag.

Det finns olika vägar att arbeta med UF-företagande. Det absolut enklaste sättet är inom kurserna Entreprenörskap (obligatorisk kurs på handelsprogrammet, naturbruksprogrammet, hantverksprogrammet samt hotell- och restaurangprogrammet) eller Entreprenörskap och företagande (obligatorisk kurs på inriktningen ekonomi på ekonomiprogrammet). Dessa kurser är väl anpassade för UF-företagande.

Möjligheten ska dock inte begränsas till dessa program och inriktningar. UF-företagande bör ingå som programfördjupning på skolans gymnasieprogram. Kommunen bör också ställa krav på alla gymnasieskolor att erbjuda alla elever möjlighet till UF-företagande.

Kommunen bör också ställa krav på alla gymnasieskolor att erbjuda alla elever möjlighet till UF-företagande.

*Obligatoriskt moment för alla UF-företagare.

**Arbete med fördjupningsområden är frivilligt. Välj vad som passar ert UF-företag. Godkända obligatoriska moment ger ett intyg från Ung Företagsamhet vid UF-årets slut. Godkänt fördjupningsområde syns på intyget.

Året med UF-företag.

Samverkansavtal

Många kommuner ingår samverkansavtal med Ung Företagsamhet. En sådan överenskommelse kan innebära att Ung Företagsamhet åtar sig att arbeta med entreprenörskap och företagsamhet i kommunens grund- och gymnasieskolor, tillhandahålla kostnadsfria läromedel till grundskolan och rapportera om årets verksamhet. Kommunen i sin tur erbjuder ett driftstöd på exempelvis 3 kronor per kommuninvånare.

Ung Företagsamhet

Ung Företagsamhet är en politiskt obunden, ideell utbildningsorganisation och är en del av den globala organisationen Junior Achievement.

Ung Företagsamhet ger barn och ungdomar möjlighet att träna och utveckla sin kreativitet och företagsamhet och sitt entreprenörskap.

Organisationen har sedan 1980 utbildat gymnasieelever i entreprenörskap genom utbildningen UF-företagande. Sedan 2010 arbetar organisationen även gentemot grundskolan.

Fakta

Antal elever som driver UF-företag:

36 273

Antal UF-företag:

11 570

Antal skolor där UF-företagande erbjuds:

612

Antal kommuner där UF-företagande erbjuds:

204

(Läsåret 2020/2021)

Nyttan med UF-företagande

Ju tidigare unga får börja med entreprenörskap, desto större effekt får det. Det finns många positiva effekter av att arbeta med entreprenörskap i skolan generellt och UF-företagande specifikt.

- Personer som drivit UF-företag är mer benägna att starta företag och de företag som de startar tenderar att generera högre inkomster och sysselsättning än övriga företag.
- Personer som drivit UF-företag på gymnasiet tjänar bättre och har lägre arbetslöshet än andra.
- Den som driver UF-företag utvecklar förmågor som inte bara har med företagandet att göra. Samarbete, muntlig kommunikation, planeringsförmåga, ansvarstagande och självförtroende är sådant som utvecklas under ett UF-år.

Checklista:

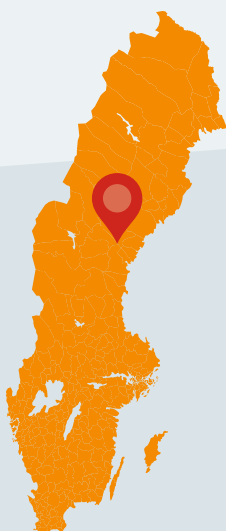
- Skolmaterial från Ung Företagsamhet och Eduna används i grundskolan.
- Alla gymnasieelever erbjuds att driva UF-företag, oavsett skola och program.
- Det har upprättats ett samverkansavtal med Ung Företagsamhet.

Sollefteås elever får mersmak för entreprenörskap

Viktor Larsson från Sollefteå gymnasium blev 2020 utsedd till *Årets UF-lärare i Västernorrland*. Framgången ligger i ett starkt samarbete och tydliga målsättningar.

Sollefteå

Västernorrlands län
18 667 invånare

För tre år sedan tog Viktor Larsson över UF-utbildningen på gymnasiet. Det första han gjorde var att sätta sig ner och reflektera över hur konceptet och kursupplägget sett ut, för att sedan utveckla det.

– Jag har arbetat för att vi ska ha en så stark gemenskap som möjligt i utbildningen, bland annat genom att lägga upp en gemensam årsplanering med samma moment. Att vi planerar som ett team och skapar aktiviteter tillsammans gör att vi sticker ut, säger Viktor Larsson.

Mycket ligger i att planera aktiviteter som inte bara inspirerar utan även ger eleverna mersmak för entreprenörskap.

– En aktivitet kallar vi Draknästet – eleverna får komma på en idé och sedan pitcha den för en jury. Dels lär sig eleverna från juryns feedback, dels bidrar det till att få upp intresset hos resten av eleverna. Dessutom har vi aktivitetsdagar där Ung Företagsamhets projektledare får komma och föreläsa för samtliga elever i årskurs 1, för även om de inte har entreprenörskap som en del av programmet kan de alltid läsa det via individuellt val.

Konceptet bakom Ung Företagsamhet har flera positiva fördelar för både elever och samhället i stort. Alla skolor bör testa UF, menar Viktor Larsson.

– Alla elever bör få ta del av kunskapen om hur man bygger och driver ett företag. UF passar väldigt bra för detta. Vi ser att elever som tidigare haft svårt med studierna kan genomgå en stor förändring. De blir mer samarbetsvilliga och engagerade, säger han och fortsätter:

– På små orter är lokala företag jätteviktiga, och för elever som får testa på utbildningsformen uppstår fler valmöjligheter efter skolan. Med kunskapen från UF kan eleverna välja att starta eget.

Thomas Östlund, näringslivschef i Sollefteå kommun, lyfter fram att Ung Företagsamhet har en positiv effekt på eleverna.

– Jag har tidigare suttit i UF Västernorrlands styrelse och har sett på nära håll vilket fantastiskt koncept det är. UF stärker elevernas självkänsla och självförtroende, och skapar möjligheter för dem att bli starkare och få mer drivkraft i skolarbetet och entreprenörskapet, säger han.

Från kommunens håll försöker man stötta gymnasiet så mycket man kan.

– Vi är en liten näringslivsenhet med bara tre personer och många bollar i luften, men när vi kan säger vi aldrig nej till de aktiviteter där UF vill ha med oss. Vi ställer oss till förfogande som rådgivare och tillsammans med UF deltar vi gärna i grundskolan när de ska arbeta med UF:s läromedel.

”Vi ser att elever som tidigare haft svårt med studierna kan genomgå en stor förändring. De blir mer engagerade.”

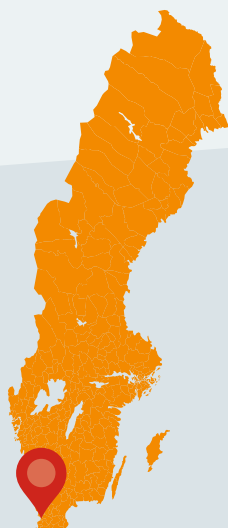
Lomma satsar på entreprenörskap på högstadiet

Lomma saknar gymnasieskola, men vill ändå satsa på Ung Företagsamhet. Resultatet är ett samarbete med UF Skåne inriktat på entreprenörskap i grundskolan.

Lomma

Skåne län

24 721 invånare

– Vi väljer att göra denna satsning eftersom läroplanen är tydlig i det att vi har ett ansvar att dra kopplingen mellan skola och näringsliv. I dessa tider är det svårt att få ut elever på arbetsplatser, exempelvis i form av prao, och därmed måste vi titta på andra möjligheter att tillgodose rätten till arbetslivskunskap. Samarbetet är en viktig pusselbit i detta, säger Svenjohan Davidson, verksamhetschef för grundskolan i Lomma kommun.

Samarbetet är än så länge i startfasen och inför hösten har Lomma slutit ett årligt avtal med UF Skåne och gett sig in i den viktiga planeringsfasen.

– Vi har jobbat tillsammans med dem ett tag och har hittills haft möten mellan UF Skånes skolprojektledare och studie- och yrkesvägledarna på våra fyra

högstadieskolor. Utifrån dessa möten och samtal kommer varje skola lägga upp sitt eget koncept som passar just dem.

Samarbetet kommer främst vara materialdrivet, men möjligheten till praktiska projekt utesluts inte.

– Min gissning är att det kommer vara främst läromedel och informationsunderlag som eleverna får ta del av hellre än praktiska projekt, men det kan mycket väl vara så att någon årskurs kan få skapa ett UF-företag, baserat på modellen som de har tagit fram för högstadiet.

För Svenjohan Davidson är det viktigt att undervisningen blir konkret och lustfylld för eleverna.

– Det är positivt att UF är en etablerad samarbetspartner som har ett utarbetat koncept, vilket inte bara fungerar utan även är flexibelt och kan anpassas utifrån skolans eller årskursens behov. Viktigt är att eleverna ska känna att det är kul och att mervärde adderas.

Svenjohan Davidson är även övertygad om att satsningen kan öka samarbetet med det lokala näringslivet. Via Ung Företagsamhets nätverk hoppas kommunen på att få in näringslivet på föreläsningar, informationsträffar eller liknande.

– Utmaningen med projektet är samma som framgången, att se till att det blir en naturlig del av utbildningen, inte ett sidoprojekt. Då lyckas vi på riktigt, säger Svenjohan Davidson.

Checklista för bättre kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning

- Näringslivets framtida kompetensbehov har kartlagts med fokus på hur gymnasiala yrkesutbildningar kan bidra till kompetensförsörjningen.
- Det finns en plan för hur gymnasie- och vuxenutbildningen ska dimensioneras för att möta behoven.
- Kommunen samverkar regionalt med kartläggning och dimensionering.
- Kommunen verkar för att det inrättas regionala branschråd.
- Yrkesutbildningar är anslutna till av branschen certifierade koncept, såsom collegemodeller.

Yrkesprogram

- Kommunen arbetar systematiskt för att elever ska utbildas utifrån arbetsmarknadens behov.
- Det finns en nära samverkan med branscherna kring frågor som yrkesutbildningarnas innehåll och arbetsplatsförlagt lärande (apl) i lokala programråd för gymnasieskolan.

Yrkesinriktat komvux

- Vuxenutbildningen är organiserad för att med korta ledtider kunna möta behov från näringslivet.
- Validering används för att korta utbildningstiden.
- Det finns en nära samverkan med branscherna i yrkesråd för regionalt yrkesvux.
- Yrkesvux utgår från de nationella yrkespaketen.

Vägledning och samverkan

- Det finns en syv-plan med politiskt beslutade mål för verksamheten.
- Arbetsmarknadens framtida kompetensbehov är en grund i kommunens syv-verksamhet.
- Syv-verksamheten följs upp av förvaltningen.
- Skolorna har goda kontakter med det omgivande samhället och det lokala näringslivet.

Entreprenörskap från tidig ålder

- Skolmaterial från Ung Företagsamhet och Eduna används i grundskolan.
- Alla gymnasieelever erbjuds att driva UF-företag, oavsett skola och program.
- Det har upprättats ett samverkansavtal med Ung Företagsamhet.